

BORGMESTER HANS NIELSEN BANGS GAARD I MIDDELFART OG DENS SENERE EJERE

Af Chr. Behrendt

Slægt skal følge Slægters Gang, hedder det i en af vore skønne Salmer, og det forstaar den ret, der sysler med vore gamle Byers Fortid.

I Middelfart fortæller Arkivalier om de tidligere Borgere, deres Familie og Virkefelt, naar de vandt Borgerskab, hvor de havde deres Bolig, og hvorledes de efterhaanden vandt en Position i Byen. Og man sees, at den eller den Slægt faar fast Fod dér i Byen, indtil den efter en kortere eller længere Tid ikke nævnes mere, og efter en Aarrækkes Forløb er der kun et svagt Minde om den, og ogsaa dette udviskes efterhaanden. Er der vel nogen af de nuværende Beboere, der aner noget om eller blot kender Navne som Niels Kindstrup, Raadmand Søren Pedersen, Chr. Ivarsen eller Postmester Brandt? Det var dog Mænd, der ejede en af Byens store Gaarde og i deres Tid var blandt de større næringsdrivende.

Eller hvor mange veed, at Slægten *Bang* i Aarhundreder var den førende Slægt i Middelfart? Dens Medlemmer besad i sin Tid flere af de større Gaarde og Markjorder, mindst fire af dem var Borgmestre, flere Raadmænd eller Byfogder og to Sognepræster. For længst er de blevet bragt til Hvile i Middelfart Kirke, dér findes endnu deres store Gravsten og det skønne Kirkeinventar, som de for mange Aar siden skænkede deres Sognekirke. Men hvem sender disse længst henfarnes en Tanke?

Fra Grundtaksten i 1682 har vi bevaret Fortegnelse over samtlige Byens daværende Ejendomme; med Skøde- og Panteprotokollerne, der haves fra Aaret 1730, kan vi følge de skiftende Ejeres Navne og

Algade vest for Torvet (Fotografi 1880)

faa forskellige Oplysninger om deres Ejendomme. Dog kan der ogsaa fra andre Kilder, saaledes Kancelliets Brevbøger m. m., fremdrages adskilligt, der fører endnu længere tilbage, men det er dog kun for ganske enkelte. Blandt dem er Hans Niensens Gaard og dens skiftende Ejere, hvorefter her skal fortælles.

Gaarden paa det vestlige Hjørne af Algade og Grønnegade i Middelfart har i sin Tid været een af Byens anseelige Ejendomme, men gennem de mange forløbne Aar har nyere Bygninger afløst mange af de gamle, og paa den fremmede, der nu om Dage seer Hjørnebygningen, gør den nærmest et kedeligt Indtryk. Det harmoniske Præg af gammel Byggeskik, som Forsiden til Algade tidligere havde, blev nemlig for ca. 50 Aar siden udvisket ved, at den knægtbyggede Façade blev erstattet med Grundmur og moderne Vinduer. Grunden dertil var, at Bindingsværket var bleven meget medtaget af Tidens Tand, Vind og Vejr, men havde „det særlige Bygningssyn“ den Gang eksisteret, var det maaske ikke skeet.

Men kommer man ind i Huset, bliver den fremmede snart klar over, at han befinder sig i en gammel Ejendom, naar han ser de svære Loftsbjælker med Mærkerne efter Knægtene, der forbandt dem med Højstolperne, og han lægger Mærke til Dørcene, hvoraf flere er fra Rococotiden, andre fra Empiretiden, enkelte med kun en Fyldning og flere med ovale Dørruder. I Hjørnehusets Loftsetage er endnu de meget svære Knægte bevaret.

Efter sagkyndiges Udsagn er begge de bevarede Bygninger opført omkring Aar 1600, men formentlig med nogle Aars Mellemrum, idet Loftshøjden i Længen til Algade er 15 cm højere end i Hjørnehuset, hvorfor dette maa antages at være det ældste. Den vestlige bevarede Bindingsværks Gavl formenes at hidrøre fra en endnu ældre Bygning.

Hvorfor Hans Nielsen Bang ikke lod Længen til Algade opføre i to Etager, det vides ikke, muligt kan der antages, at det vilde have givet for mange overlødige Rum i den store Gaard, og at Længen

mod Algade derfor maatte nøjes med een Etage. Der-til maa der erindres, at Hjørnehuset forhen havde ca. 18 Fag til Grønnegade.

Grønnegade blev indtil 1896 kaldt „Mørke Gyde“, men da blev der af den østlige Hjørneejendom nedbrudt ca. 2,5 m, som blev udlagt til Fortov, hvorpaa der blev plantet Træer, maaske for at understrege det nye Navn; de blev dog for nogle Aar siden fjernet. Grunden til Forandringen var, at en stor Del af Trafikken til Sindssyge-

Tømmerværk i Hjørnehuset, der viser de svære Knægte

Hospitalet og Byens Værker sker ad denne Gade. Skønt „Mørke Gyde“ er een af Byens beskedne Gader, er den dog bleven nævnt i Hans Nielsen Bangs Tid og det angaaende ejendommelige Byforhold paa den Tid.

I Aaret 1582 (Kanc. Brevb. ^{16/12} 1582) fik Borgmester og Raad i Middelfart følgende Brev:

„Kongen har erfaret, at det Stræde, kaldet „Mørke Gyde“, der løber fra den store Adelgade til den af Kongen opførte Stald, formindskes ved adskillige Udbygninger, Gærder og andet, saa det med Tiden bliver saa forbygget, at man ikke kan komme gennem det med Heste og Vogn, og at det fyldes saaledes med Møg og andet, at Færdselen gennem det til Staden forhindres og bliver skiden. Da Strædet ligger næsten midt i Byen og ikke ubelejligt for Handel og Vandel og den rette Gang til Stalden gaar derigennem, skulle de straks forholde Borgerne ikke at opføre Bygninger med Planker, Gærder eller andet i Strædet, udover det, der har været fra Arilds Tid, og paasec, at de opførte Bygninger blive holdte vel ved Magt, og at der ikke i Strædet bliver lagt Mødding eller andet, som kan forhindre Færdselen.“ (F. T. I, 275 b.)

I nogle Aar er der tilsyneladende stille om dette Forhold, maaske er nogle af de værste Hindringer bleven fjernet, men Møddingen laa der stadig, den hørte til Hans Nielsen Bangs Gaard, og Borgerskabet har antagelig klaget derover til Ejeren, og denne maa have henvendt sig til Kongen derom.

Borgmester og Raad i Middelfart faar da Brev i 1591 (K. B. ^{6/1} 1591) saalydende:

„Deres Medborger Hans Nielsen har tilkendegivet, at han har et snevert Gaardsrum og derfor har haft en Plads i Mørke Gyde, hvorefter han i 30 Aar har henført den Urenlighed, som kunde falde i hans Gaard, men at nu nogle understaa sig til at ville aftrænge ham denne Plads. Da baade Kongens Fader og Kongen selv altid har gæstet ham (Registranten har: „hafver altid til hannom igienstedt“, hvilket vistnok maa forstaas som ovenfor) og det, naar Kongen igen

kommer did, vil være ham meget ubekvemt for Stanks og anden Ubeljgheds Skyld, om Pladsen skulde komme fra Hans Nielsen, skulle de med det første stævne Hans Nielsen og hans Modpart i Rette for sig, dømme dem imellem, give Dommen beskrevet og paa-see, at Hans Nielsen ikke i nogen Maade kommer tilkort med Hensyn til Pladsen, saafremt de ikke ville staa til Rette derfor.“ (F. & Sm. T. 2, 173.)

Det maa have været en underlig Stund, da Byfoged og Raadmænd skulde dømme i denne Sag mellem deres Borgmester og hans Modpart, hvor Resultatet skulde være, at Hans Nielsen ikke i nogen Maade kom tilkort; det var Kongens Villie.

Færgeløbet mellem Middelfart og Snoghøj bragte mange vejfarende Folk gennem Middelfart, og de klagede over, at der var stor Mangel paa Staldrum og Herberger, hvorfor Borgerne i 1562 fik Befaling til at bygge gode Staldrum for at herberge fremmede, der kommer til Byen, og for en rimelig Pris at skaffe dem Øl, Mad, Hø, Havre og Straafoder. (K. B. ¹/₁ 1562.)

Det synes ikke at have hjulpet, thi Kongen paalagde 1572 (K. B. ¹⁷/₁₁ 1572) Borgmester Hans Bang at opføre en Stald i „Medelfar“, hvori Kongen kan have 60 Heste staaende, naar han kommer did, mod at Borgmesteren fik Livsbrev paa Kronens Part af Korntienden af Asperup og Kavslunde Sogne i Vends Herred og Tanderup Sogn i „Boge“ Herred uden Indfæstning og Afgift.

Tømmeret til Stalden blev leveret fra Rugaards Skove, hvor Lensmanden paa egen Bekostning havde ladet hugge nogle Træer . . . Derfor blev han fritaget for et Aars Afgift af „Efueløe“.

Stalden blev opført paa det nordøstlige Hjørne af Grønnegade og Søndergade. Da der et Hundrede Aar senere ikke mere blev Brug for saa megen Staldplads, fordi Kongens hyppige Rejser ophørte, forfaldt Bygningen, og i 1720 nævnes Grunden som „en øde Platz, som hans Kongl. Mayst. Stalde har staaet og nu ligger øde, som sl. Mester Hansis i Brug hafuer“. (Middelfart Kæmnerregnskab 1720.)

Hans Nielsen Bangs Virksomhed maa have været ret alsidig, idet han lejlighedsvis har haft en Arrestant i Forplejning og maaske ogsaa har givet ham Husly. Saaledes faar Rentemesteren i 1596 Befaling „om i Tolder i Middelfart Hans Nielsens Regnskab at godtgøre den Fortæring, som Charion Preen, der forrige Sommer i sin Afsindighed ihjelstak et Kvindfolk dér for Byen, har gjort i Hans Nielsens Hus, og føre det til Udgift i sit Regnskab.“ (K. B. ¹⁰/12 1596.)

Om Charion Preen er der blandt de Legater, som Latinskolen i Middelfart havde, anført: „Af 100 Rdl. Capital, som Charion Preen til Mulct blev paalagt, for en Pige han ihjelslog, nyder Skolemesteren Renten 6 Rdl. for daglig at holde Chor-Sang, Morgen og Eftermiddagen.“ (Hofmanns Fundationer og Gavebreve. København 1760.)

Borgmester Hans Nielsen Bang var født i Middelfart som Søn af Raadmand Niels Hansen Bang. 1591 (K. B. ²⁸/11 1591) fik han efter Hendrik Bangs Død Bestalling som Borgmester, Tolder og Sisemester i Middelfart; før den Tid nævnes han som Raadmand.

Som før nævnt blomstrede Bang-Slægten i Middelfart i det 16. og 17. Aarhundrede og indehavde Embeder indenfor Byens Magistrat, saaledes var fire af Slægten Borgmestre i Rækkefølge, nemlig: Hans Olufsen Bang 1558, Hendrik Olufsen Bang 1576, Hans Nielsen Bang 1591 og Claus Madsen Bang 1630 til 1653.

Den sidste af Slægten i Middelfart var formentlig Peder Bang, der blev begravet den 10. April 1720.

Hans Nielsen Bang var 1. Gang gift med Borgmester Hans Bangs Enke, Dorit. Der var forud noget Besvær med Ægteskabets Indgaaelse, idet Sognepræsten Hr. Ole Pedersen Bang vilde forhindre det, fordi Hans Bang og Hans Nielsen Bang var beslægtede i 3. Led. Men da fik Biskoppen over Fyens Stift Befaling om at lade Ægteskabet „gaa for sig, eftersom Ægteskab i tredje Led ikke er forbudt efter Guds Lov, og Hans Nielsen Bang har begæret Dispensation, saaledes som andre tidligere har faaet“. (K. B. ³/2 1577.)

I Middelfart Kirke er bevaret 29 af fransk eller gullandsk Kalksten hugne Gravsten, spændende over Tidsrummet ca. 1560—1752. De blev i Efteraaret 1891 undersøgt af Professor J. B. Løffler, som derom indgav en Beretning til Nationalmuseet.

Blandt disse er den ældste bekostet af Borgmester Hans Bang, og den er forsynet med Afbildninger af ham og Hustru. Desværre er den defekt, idet den øverste Del mangler, men af den bevarede Gravskrift kan læses, at Hustruen hed Dorite Thomasdatter, og at hun var født paa Fønskov. Af Hustruen, der staar paa en konsollignende Skammel, sees kun Kjortelens folderige Nederdel og Fødderne.

Hendes Dødsaar har jeg ikke kunnet finde (Hundrup nævner i Stamtavlen over Oluf Bangs Efterkommere 1606), men 1608 (K. B. ^{2/10} 1608) fik Corfits Rud kongelig Ordre om „at forlige og endelig adskille Hans Nielsen Bang, Borgmester i Middelfart, og hans afdøde Hustrus Arvinger om Arv og Skifte efter hans afdøde Hustru, da de nævnte Arvinger have holdt Borgmesteren hen fra Tid til anden og ikke have villet bringe Sagen til nogen endelig Ende, skønt han har tilbudt dem al Billighed.“ (K. B. ^{2/10} 1608.)

Hans Nielsen Bangs anden Hustru var Karen, der overlevede ham.

Hans Nielsen Bang har efter alt at dømme sikkert været en agtet og velstaaende Mand, hans Formue blev forøget ved Giftermaalet med Hans Bangs Enke, og Bestillingen som Borgmester, Tølder og Sismester maa have givet ham en god Indtægt. Det seer ud til, at Hans Nielsen Bang efter Borgmester Hans Bangs Død 1576 har overtaget Kongens Forplejning ved dennes Besøg her i Middelfart, og at han altsaa fik den samme Værtinde, idet, som foran nævnt, Hans Bangs Enke blev gift med Hans Nielsen Bang. Derpaa kan det ogsaa tyde, at Hans Nielsen Bang i 1583 fik Befaling af Kong Frederik den Anden til „at salte 1 Td. friske, smaa Torsk til Kongens eget Bord og bruge godt Salt dertil. Kongen vil betale ham, hvad han giver ud for Torskene“. (K. B. ^{10/6} 1583.)

Kong Christian den Fjerde maa have sat Pris paa Hans Nielsen

Bang, derpaa tyder adskilligt, og det at Kongen jævnlig kom her gennem Byen og da tog ind i hans Gaard, ja undertiden „tøvede“ dér en Nat, det kan vel nok have resulteret i, at der bestod et vist Venskabsforhold mellem de to Herrer, om ikke andet saa har de dog været paa Talefod.

Det var efterhaanden i Aarens Løb mange Stadfæstelser eller Forleninger paa Tiender, som Hans Nielsen Bang blev benaaded med, og selv om en Del af dem fulgte Bestillingen som Borgmester, var de dog talrigere end hans Forgængers. Til enkelte var der knyttet visse Forpligtelser, saaledes fik han i 1580 (K. B. ^{27/2} 1580) Brev paa, „at han maatte, saafremt han overlever sin Hustru, Hans Bangs Enke, der har Livsbrev paa Kronens og Kirkens Korntiende af Asperup og Kaudzlund Sogne og beholder deres Gaard, i Medelfardt, uden Stedsmaal faa Kronens Part af disse Tiender og for Stedsmaal Kirkens Part og beholde dem, saalænge han lever, for bedre at kunne skaffe Foder til Kongens Heste, naar denne kommer did, mod at svare Kronen og Kirken sædvanlig Afgift deraf.

Forhen, navnlig før 1660, opholdt Kongen sig en stor Del af Aaret paa sine Len, og naar han færdedes paa sine Rejser dertil, havde han ofte et stort Følge med sig. Der laa rigtignok en kongelig Lensgaard, Hindsgavl, tæt ved Middelfart, men dels var Forholdene dér ret indskrænkede, og dels var Lensmanden kun pligtig at huse Kongen for een Nat, saa det blev oftest Middelfart Borgere, der maatte holde for. Jævnlig kom Kongen og hans Folk her igennem og fik da deres Forplejning hos Hans Nielsen Bang.

Interessant er det, at der i Landsarkivet for Fyen findes bevaret „Optegnelser om leverede Fødemidler og Fourage til Hofholdningen ved Gennemrejse i Middelfart ^{12/7} 1620 -- ^{19/3} 1621 forsynet med Køkkenskriverens Kvittering“.

Af disse Optegnelser følger hermed i Uddrag, som dels oplyser om, hvor ofte der i det korte Tidsrum kom Besøg, og dels om, hvad der blev fortæret. De anførte Priser synes os uhyre lave, men det maa

erindres, at Penges Værdi den Gang havde en Købeevne, der var mindst 30 Gange større, end den var før den sidste Verdenskrig.

1620 ⁵/₁₀ kom Prinsen fra Colling, och holdt hans fyrstelige Naade Middags Maaltid her udi Medelfardt hos mig Hans Nielsen bang, och er medgangen . . .

1620 ⁴/₁₀ kom Hans fyrstelige Naades Kudsk med 3 hans fyrstelige Naades Heste. fick om Natten 4 Skæpper Havre 2 Mark, Rufoder 12 Sk.

1620 24 Octobris kom Kong. Maits med sine medhaffhavendes folck fra Kiøbenhaffn her til Medelfard och vilde offuer til Kolding och videre derfra til Flensborrig och bleff Udgift hos mig Hans Nielsen bang . . . ialt 45 Mark 4 Sk.

1620 ⁵/₁₂ kom en af Kongelig Majts Tjenerc Matthis Hansen med en af K. M. graa Heste, forterede hos mig, var der 1 Nat Havre 2½ Mark, Rufoder 20 Sk. fick hand selv 2 Maaltid Mad 10 sk., Øl 2 Kander.

1620 ¹⁸/₁₀ kom Prindtsen och laa hans Fyrstelige Naade her om Natten, gick med i thill hands Maaltid Aften och Morgen

½ Otting Smør	7 Mk.	Voxlius och tællelius ...	6 Mk.
Kaal	4 Sk.	1 Stk. Speck	2 Mk.
2 Høns	12 Sk.	fersk Fisk for	1½ Mk.
1 Pot Vin Eddike	4 Sk.	Salt for	4 Sk.
Brød til Folkene	12 Sk.	1 Snes Æg	6 Sk.
danskøll for	4 Mk.	2 Kander Vin	3 Mk.
Ved for	4 Mk.	1 Tønde Miilekul	12 Sk.

1620 ²⁰/₁₀ kom Peder Jensen med 2 Heste, 1 Nat fortærede 2 Maaltider Mad 10 Sk. Havre 12 Sk. Ruefoder 10 Sk.

1621 ²⁰/₃ kom Kong. Maits. Vildskøtt med 2 Heste fra Sielland og skuldc til Koldinghus, forblev her 1 Nat och finge her 1 Maaltid Mad 10 Sk. Øl $\frac{1}{2}$ Mk. 2 Skæpper Havre 1 Mk. 2 Sk. Rufoder 1 Mk.

1621 den 16 Martii kom Kong. Maits. min allernaadigste Herre med sine medhavende folck og Vognheste fra Koldinghus och her till Medelfard och vilde offuer til Sieland, fortøffuet her udi Medelfard hos mig Hans Nielsen Bang den natt.

Flæsk 3 Sider	18 Mk.	Brød for	16 Mk.
Spædlam 3	15 Mk.	Æbler, Rødder og Løg..	1 Mk.
saltet Grovbrad $1\frac{1}{2}$ firing	8 Mk.	smaa Salt $\frac{1}{2}$ Skep	1 Mk.
Æg 2 woll (8 Snese) ...	$2\frac{1}{2}$ Mk.	Viin 15 Kander	$22\frac{1}{2}$ Mk.
Bergfisk $1\frac{1}{2}$ Lispund ...	15 Mk.	Rostokerøl 2 Tønder ...	28 Mk.
røget Flæsk	4 Mk.	Dansk dobbeltøl	
saltet do.	6 Mk.	2 Tønder	16 Mk.
høns	2 Mk. 4 Sk.	Lius 1 Lispund	6 Mk.
Smør 1 fj.	28 Mk.	ferske Flynder	2 Mk.
saltet Sild 1 Otting.....	4 Mk.	Boghvedegryn 1 Skep...	17 Sk.
saltet Kuller 1 Fiering...	6 Mk.	4 Stob Edike	1 Mk.
sød Mælk 4 Stob		Mød 4 Potter	2 Mk.
(4 Potter)	1 Mk.	4 Potter	1 Mk.

Nock Haffre til 6 af Hans Mais. Wognheste $1\frac{1}{2}$ Tønde 15 Mk. Ruefoder $1\frac{1}{2}$ Mk.

formentlig 223 Mk. 13 Sk.

underskrevet af Hendrick Lauridzen, Kiøckensriffuer.

1621 ¹⁷/₃ 15 af Prinsens Ridcheste.

1621 ¹⁰/₃ kom højbaarne Fyrste Hertug Christian den Femte (den udvalgte Tronfølger, der døde 1647, Aaret før Faderens Død) med hans Fyrstelige Naades Brødre och medhaffuendes folck og Heste fra Coldinghus her till Medelfar. Och skuldc ofuer at ... fortøffuet her i Medelfar den Natt hos mig Borgmester Hans Nielsen bang ...

Det er store Mængder af Mad, der medgik til Kongens Forplejning den $^{26}/_2$ 1621, det lyder næsten som et Eventyr for os i Aaret 1948, der skal nøjes med meget nedsatte Portioner, og hvor Husmødrene har deres Besvær med at holde Hus med Efterkrigstidens forskellige Ernæringskort. Det vilde have været interessant at vide, hvor mange Folk Kongen havde med sig, men derom melder Optegnelserne intet. Men vi har dog Lov til at antage, at der har været rigeligt med Levninger, saa Hans Nielsen Bang og Husstand har kunnet glæde sig ved Resterne af det, som Køkkenskriveren havde forlangt i Beredskab til Fortæring her ved Kongens Besøg.

De fleste af Byens Borgere lever deres Tid, og efter en kortere eller længere Aarrække er de glemt, og intet efterlader de, der kan minde den senere Slægt om, at de har boet og bygget dér i Købstaden.

Det er dog ikke Tilfældet med Hans Nielsen Bang, thi han og Broderen, Rasmus Nielsen Bang, skænkede i Aaret 1596 vor Kirke dens skønne Prædikestol, der er et meget smukt Renæssance-Arbejde, som for ca. 50 Aar siden blev ført tilbage til sit formentlig oprindelige Udseende: Egetræets naturlige Farve. Den er rigt udskaaren med 6 Basreliefs over bibelske Motiver og med gyldne Indskrifter. Herunder har Giverne sat deres Navne saaledes: „Anno Dni. 1596 den 24 february lod tvende Brødre Hans Nielsen bang, Borgmester i Meelfar oc Rasmus Nielsen, Raadmand ibidem med begge sine Hustruer Dorriti hans B oc Mette Rasmus Nielsen B opsette oc bekoste oc smykke denne Prædikestol paa deris egen Bekostning Gud til Loff oc den hellige Kirke til Beprydelse.“

Paa Hjørnerne af Prædikestolens Sider er der Karyatider, hvoraf de to midterste er prydet med Givernes Boinærke, derover Forbogstaverne til deres Navn: H N B og R N B.

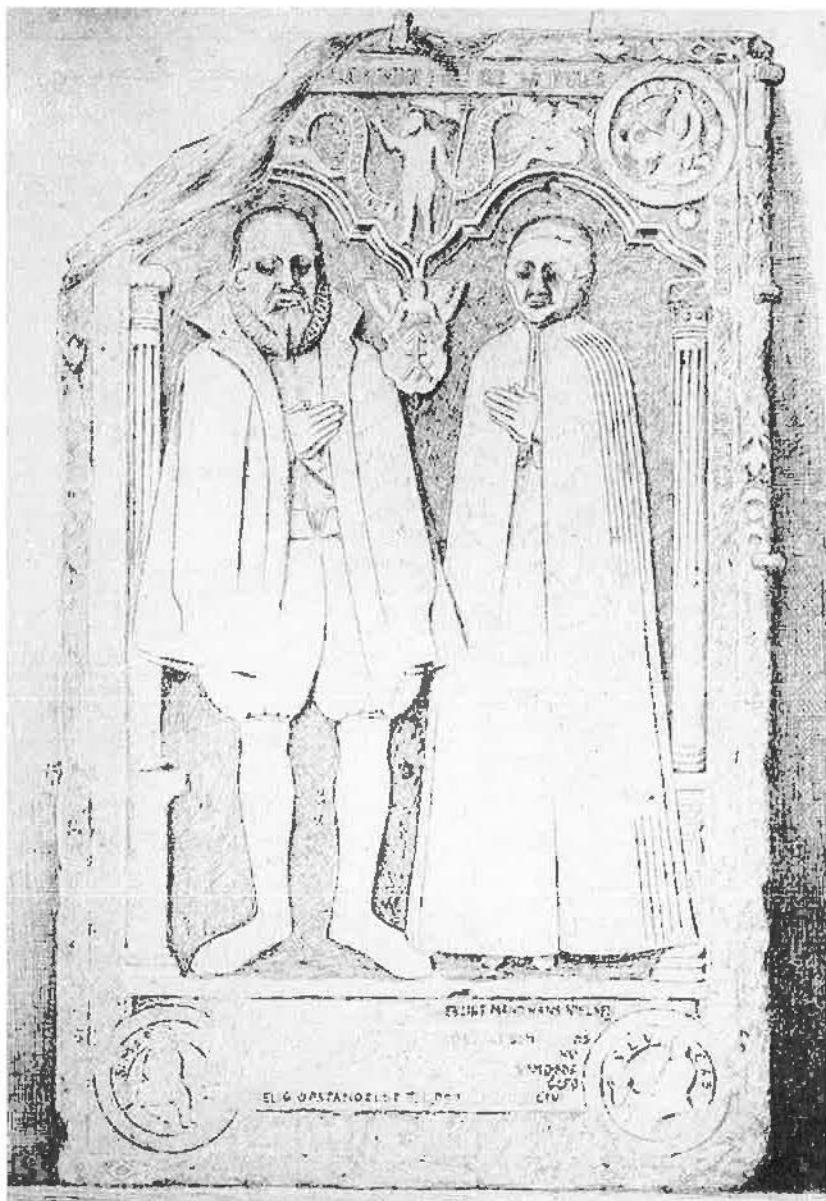
Nogle Aar senere, 1611, skænkede Hans Nielsen Bang til Kirken 1 Ørte Byg (= 12 Skp.) som fast aarlig Afgift af hans Markjord „Vestcrløkken“. Derom er bevaret følgende Indførsel i Kirkens Regnskabsbog 1644: Anno Domini 1611 den 14 Martij da stiftede och

gaff Hans Nielsen Bang, Borgmester Udj Medclart till Gudtz ære .
och Medclardt Kirckes Forbedring j orte Biug Udaff Wester Lycke
som aarlig der effter denne Dag till Kierckens Regenskab aff hannom
och hanss Arffuinger och effter Kommers till Euig Euigtiid skall
Redeligen upydis och Udredis Udj pendinge Effter den Tax, som
Kiercke Kornit paa Regenskab almindelige bliffuer beregnet Udj
Wendtz Herridtz.

Denne Vesterløkke blev i det 18. Aarhundrede af den daværende
Ejer afhændet til Hindsgavl, som derefter maatte udrede den aarlige
Afgift. Da Stamhuset Hindsgavl i Aaret 1919 blev hævet, købte
Middelfart Kommune dets Jorder, hvoraf en Del af Vesterløkken
blev solgt til den selvejende Middelfart Kirke og udlagt til Kirke-
gaard. Navnet var tildels gaaet i Glømme gennem de mange Aar,
den hørte under Stamhuset, men nu nævnes det tit i Forbindelse
med Kirkegaarden, og den dertil anlagte Vej hedder Vesterløkke
Allé.

Nu om Dage er der næppe nogen, der lader sin Gravsten forfær-
dige, for at den kan være beredt, og for at den kan faa den Form
og Indskrift, som man kunde ønske. Anderledes paa den Tid, som
her omtales, da var det Skik, at Gravstenen blev hugget som oftest
i cens bedste Alder, og da Tilhugningen sikkert har taget en rum
Tid, og man jo ikke altid kunde være sikker paa, at Arvingerne vilde
bekoste et Minde saa smukt og dyrt, som man kunde ønske, saa var
det bedst at faa det besørget i god Tid. Det gav en tryk Følelse en
Gang at komme til at hvile under en Gravsten, som man i levende
Liv fandt passende for sin Stand.

Som andre af sin Bys velstaaende Borgere lod Hans Nielsen Bang
en Gravsten forfærdige over sig og Hustru. Der er megen Sandsyn-
lighed for, at det er den 1. Hustru, som dér er afbildet, da den er
tidfæstet til ca. 1600. (Gravstenene i Middelfart Kirke, af Professor
J. B. Løffler.) Og Doritte Thomasdatter har altsaa den sjældne Ære
at figurere paa to Gravstene.

Gravsten Nr. 10 over Borgmester Hans Nielsen Bang og hans første Hustru, Doritte Thomasdatter (tegnet af Forfatteren)

Den beskrives saaledes: Højde 2,35 m, Bredde 1,44 m. Anseelig foroven stærkt ødelagt Sten, som er prydet med Billede af Mand og Hustru udhugne i fuld Figur. Han er iført kortskødte Trøje, omtrent knælang, skindforet Kappc med høj Krave og nedhængende Ærmer, posedc Knæbenklædcr, stramtsluttende Hoser og Sko, om Halsen Pibekrave. Hun bærer lang Kjortel, hvis Liv har korte Skøder og opstaaende Krave, fodsid Kaabe, paa Hovedet Hue. Begge er fremstillet med til Bøn sammenlagte Hænder . . . Figurerne staa indenfor en Ramme, som foroven afsluttes med tredelte baldakinagtige Buer, der ved Siderne slutter sig til joniske Halvsøjler og i Midten er samlede paa en Konsol. I denne er udhugget en Engel, som foran holder et Skjold, hvori hans Bomærke samt Bogstaverne H N B. Af Gravskriften, der har været indhugget med smaa, fordybede Versaler, men nu for største Delen er udslidt, fremgaar, at Mandens Navn har været Hans Nielsen . . . Søn af Niels Hansen.“

Mere er ikke bevarct, men ovennævnte Bomærke er det samme, som er anbragt paa Prædikestolen under Hans Nielsen Bangs Navn, og dermed er der Vished for, at Stenen er til Minde om Hans Nielsen Bang.

Den er nu anbragt inde paa Ligkappellets vestre Væg.

Broderen, Raadmand Rasmus Nielsen Bangs Gravsten er i lignende Udførelse og Størrelse, den er anbragt paa Væggen inde i Vaabenhuset øst for Døren ind til Kirken. Ifølge Gravskriften er Stenen lagt over Rasmus Nielsen Bang Raadmand i Meddelfar død den 2. Marts 1595 og Hustru Mette, død 16??. Arvingerne har altsaa ikke sørget for, at Dødsåret blev indhugget. Rasmus Nielsen Bang har ikke oplevet at see Prædikestolen fuldført.

Hans Nielsen Bang er rimeligvis død i Slutningen af Aaret 1629, thi ²⁹/1 1630 (K. B.) er der udstedt: „Livsbrev for Karen Bangs, Enke efter Hans Bang, Borgemester i Midelfart, paa de Tiender, som hendes afdøde Husbonde har haft i Fæste, for at Kongens Heste kunde faa nødtøftig Fodring, naar Kongen rejser der igennem, paa

samme Betingelser som hidtil.“ Og 1630 ^{23/0} udstedes der aabent Brev, hvorved Claus Matsen (Bang) faar bevilget en Afgift af Middelfart By paa 30 Tdr. Byg, nemlig 15 Tdr. for hans Umage i hans Bestilling og 15 Tdr. mod Betaling, hvilken Afgift hans Formand, afdøde Hans Nielsen Bang, har haft før ham.

Det var et stort Bo, som skulde opgøres efter Hans Nielsen Bang, og der hengik baade Aar og Dag, inden Skiftet blev afholdt. Middelfart Skifteprotokol melder derom:

„1632 den 30 Januar vare vi over Skifte imellem Birgite Bangs och hendes tvende Børn, nemlig Oluff bang och Else bangsdaatter, da bleff der saa omhandlet, att moderen bergite bangs tilfald Udj den gaard Søffren Winderup iboer tredsinstiffue och fem daler, hvor till hende bleff Udlagt den boe Olluf spillemandt Udi Kirkeboerne Udj boer for 50 dlr. Slette och 15 slette daller at annamme hos Laurids Møller Udj de 2 boer hand paa boer. Oluff bang tillfald hans Fædreend gaardt och alt huis som bleff til offuers Udj dj tow boer Lauritz Møller Udj boer, saa och den hallfue Mark Jordt som laa till fornævnte Boder.

Else Bangs daatter tilfaldt och bleff Udlagt Baade for hendis part af hendis fæderne gaardt saa och hendis Part alle boderne, de tuende boder nest op till Lauritz Jørgensen och Karen Kiers Udj boer for 100 S. . Daler. Och schall Lauritz Møller Udlægge fra sig till hende af de tow boder hand Udj boer 28 Slt daler 3 Sk. med videre Skriftbreffuit omformelder och indeholder.“

Underligt nok er det, at der om Hans Nielsen Bang har været saa meget at berette, medens der om hans Søn Oluf Hansen Bang ikke synes at være bevaret andet Minde end fornævnte Skifte, hvorefter han arver sin fædrene Gaard.

Man kan sikkert antage, at han har faaet sig en Hustru, og formode, at han efter faa Aars Forløb er død uden at efterlade sig Livsarvinger, og at hans Enke derefter har indgaaet et andet Ægteskab, og at der altsaa er kommet en ny Slægt ind dér i Gaarden.

I Middelfart Skifteprotokol I er som Nr. 152 indført et Skifte, der synes at bekræfte denne Formodning:

„1653. Den 15, 16, 17, 18, 19 och 22 Februar er sket Overslag och Skifte efter den Sl. Mand Suend Pedersen forrige Raadmand og Tolder, af hans Sl. Hustru Inger Christiansdatter af det udj Byes Borgemesters Nemlig Claus Matzen (Bang) och Roland Andersens, Hans Aufdiners, Jørgen West, Mourids Andersen, Johan Borchensfeld och Albert Borchensfeld Raadmænd samt Laurids Tygcsen och Jep Pedersen Overformyndere och andre fornemme got folcks Overværelse belagende huis deres efterladte Søn Hans Suendsen kunde arvelig tilfalde efter bemelte sine S. forældre ofuer.

Hans forordnede Laugværgc, Peder Lauritzen hvorledes sig med samme Skifte tildrog, och hvad Hans Suendsens Fæderne och Møderne Arff kunde bedrage, dcrom crindrer Skiftebrevet, som findis hos Overformynder Lauritz Tygcsen med herskrevnen Nummer paategnet.“

I Betragtning af de mange Dage Registreringen og Vurderingen har varet samt de mange gode Mænd, der var tilstede, kan man slutte, at det har været et stort og velstaaende Bo og desuden en af Byens store Gaarde.

Men endnu er det ikke bevist, at det er den Ejendom, hvorm der her fortælles, men i den ældste Grundtakst (fra 1682) er Gaarden indført som: Hans Svendsens Gaard med Hestemølle og Hauge, Grunden 30 Dlr., Bygningerne 320 Dlr. Og der kan altsaa derefter være en vis Sandsynlighed for, at Hans Svendsens Fader er bleven Mand dér i Gaarden ved Ægteskab med Oluf Hansen Bangs Efterlevskeh.

Hans Svendsen er formentlig den Borger i Middelfart, som var Forpagter af Hindsgavl Ladegaard fra 1685 til 1696, og for hvem Raadmand Hans Juul kautionerede for Lejens Betaling. (H. Hansen: Kongeborgen Hindsgavl, Hist. Samfund for Odense og Assens Amters Aarbog 1920.)

Af den befalede Kop- og Kvægskat for Aaret 1682 sees, hvad Hans Svendsen maatte betale for sin Husstand og Besætning, nemlig: Hans Svendsen 1 Rd. 3 Mk., hans Hustru 1 Rd. 3 Mk., 2 Børn 1 Rd., 1 Karl 2 Mk., 1 Møllersvend 2 Mk., 1 Dreng 2 Mk., 1 Pige 2 Mk., 4 Heste og Hopper 1 Rd. 2 Mk., 2 Stude hver 4 Aar 3 Mk., 3 Køer 4 Mk. 8 Sk., 3 Ungnød 1 Mk. 2 Sk., 2 Polte 1 Sk.

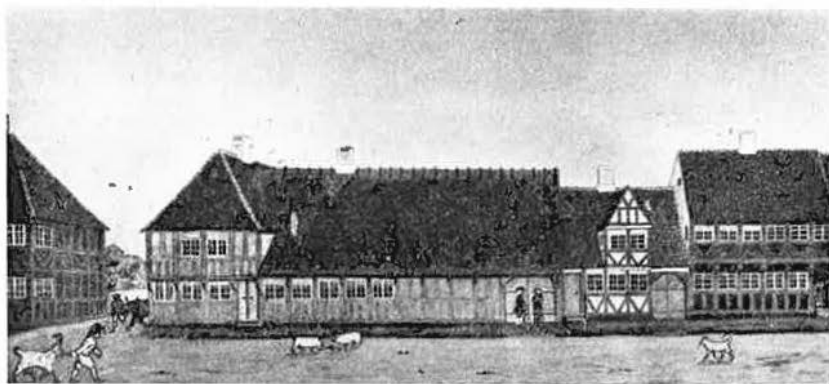
Hans Svendsen blev Raadmand 1694 og entlediget 1697, atter Raadmand 1702 og samme Aar Borgmester til sin Død i December 1708. Han blev begravet den 2. Januar 1709 i en muret Grav i Kirkens Søndergang; i Kirkebogen anføres hans Alder til henved 60 Aar. Hans Svendsens Hustru var Margrethe Johansdatter, Datter af Raadmand Johan Borchfeld, hun døde 1712, 77 Aar, 3 Maaneder og 16 Dage gammel, og blev begravet i Kirkens Søndergang ^{21/4} ved Siden af sin Ægtefælle. Derfor blev betalt for Begravelsen at aabne 4 Dlr. og for alle Klokker 2 Dlr. Der findes intet Skifte efter Hans Svendsen, og i Ægteskabet var der formentlig kun eet Barn: Inger Cathrine Hansdatter, som ^{29/6} 1691 blev gift med Mag. Christian Brodersen Riisbrigh, der var Sognepræst i Udby, Vends Herred, fra ^{28/9} 1689 til sin Død ^{1/11} 1718. (L. N. Wibergs Præstehistoric.)

Der hengaar nu en Del Aar, hvor Gaarden maa have været bortlejet, men da Inger Cathrine Hansdatter var død i 1725, blev den stillet til Auktion.

Derom er følgende indført i Middelfart Auktionsprotokol:

„Anno 1725, den 24 April er efter foregaaende Krigs Commissair og Husfoged Simonsens skriftlige Begæring, som lyder saaledes: Efter som min Svigcrinde, Fru Magister Risbrighs for kort Tid siden udj Herren er hensovet“ . . . „maa jeg for mine Medarvingers Skyld gøre den Anstalt, at denne sl. Kones efterladte Midler, hvor de findes, kan blive til Penge . . . som ogsaa nu denne sl. afdøde udj Middelfart skal have en Gaard samt Hestemølle, som til samtlige Arvingers Bedste skulde vurderes“ . . . saa blev der „afholdt Auction over fornævnte den salig Madame her i Byen tilhørende Gaard (som ellers kaldes sl. Borgmester Hans Svendsens Gaard), der bestaar af 161½

Fag Gadehus med Portrum indbegreben, 14½ Fag Sidhus alt dobbelt Etage, 12 Fag Ladhus med Portrum inkluderet og Brønd i Gaarden. Endnu et Hus af 8 Fag hvorudj en god brugelig Hæste Mølle med ald sit Tilbehør (Hest undtagen) med Baggaard og fælles Brønd og Haugeplads saa og tvende Boeder i Syndergade bestaaende af 12 Fag Hus med Haugejord . . .“

Parti fra store Adalgade ca. 1740 (rekonstrueret og tegnet af Forfatteren)

Gaarden var af 4 Mænd og Borgere vurderet til 500 Rdl., men da den var for højt ansat, kom der intet Bud. Den blev derefter omvurderet til 250 Rdl. og atter Auktion afholdt den 19. Maj. s. A., men intet Bud blev givet.

Det lyder fast utroligt for den nulevende Slægt, at der den Gang har været saa trange Tider, at den heromtalte store Gaard ikke kunde sælges til en saa ringe Pris, men derved maa erindres, at Byen da var forarmet, og at der omkring i Gaderne var adskillige øde Pladser, „som ej er bebygget og nu øde staar“, deraf i Algade 11 Steder. (MKR.) Det maa have været trist den Gang at see de gabende Huller i Husrækken, hvor Bygningerne var forladt af Beboerne og i Aarenes Løb var sunket i Grus.

Arvingerne efter den sl. Madame Riisbrigh har formentlig ønsket Boet sluttet snart og da solgt Gaarden underhaanden, men naar det

er sket, kan ikke oplyses, da der ikke er bevaret Skøde- og Pante-protokol før fra Aaret 1730. Der er dog en stærk Sandsynlighed for, at Gaardens næste Ejer var Avlsbruger Peder Laursen.

Denne ejede ifl. Grundtaksten 1718 Gaarden paa Hjørnet af Bro- og Vestergade, nu Brogade Nr. 8, hvortil hørte 3 Mark Jord, og i Grundtaksten 1736 anføres han som Ejer af sl. Hans Svendsens Gaard.

Peder Laursen opgives at være født paa Bubbelgaard i Aaret 1674 og blev med Aarene en godt anseet Borger i Middelfart og dertil en velstaaende Mand.

Han var gift med Margrethe Lauersdatter Mørck. I Ægteskabet var der fire Døtre, som alle blev gift med velstaaende Borgere i Middelfart. Tre af Døtrenes Bryllup „stod i Huset“, men for den yngstes „betalte Sr. Peder Laursen til Kirken for hans Datters Bryllup, da Voxlysene brændte paa Alteret under Copulationen i Kirken, og for Kimen med Klokkerne til samme Brudfærd 6 Mark“. Betegnelsen Sr. anvendtes paa den Tid for de mere velstillede Borgere.

Desuden var der i Ægteskabet en Søn, Laurs Pedersen, der førte Moderens Slægtsnavn Mørck. Han gik i Byens daværende Latinskole og nævnes i Aarene 1718—20 blandt de Disciple, der fik Beneficia, nemlig 1—1½ Td. Byg, hvorfor Faderen egenhændig har kvitteret. Som det senere bliver nævnt, er han bleven hos Forældrene og arbejdet ved Gaardens Drift.

Der var paa den Tid en anden Laurs Pedersen Mørck, en theologisk Student, som vistnok var hans Fætter, desværre synes Familieforholdet ikke at kunne udredes, men om denne Studiosus er der sikkert blevet talt meget i den Tids Middelfart, og senere er der skrevet en Del om ham, derfor skal det nævnes her.

Præsten i Brenderup, Hr. Lars Andersen Hvid, havde en ung Datter, Anne Helene, der var Kæreste med ovennævnte Student, men da Sognepræsten i Kerteminde, Hr. Johan Frederiksen Hornemann, friede til hende, tvang Forældrene hende til at gifte sig med ham.

En Morgenstund i Marts 1731 opskræmmedes Kertemindc ved Rygtet om en skrækkelig Ulykke, der var hæudt i Præstegaarden. Præsten var styrtet ned ad Trappen og havde slaact Hul i Tindingen. Han laa død paa Gulvet ved Trappens Fod i den bare Skjorte, den ene Tøffel stod oppe paa Loftet, den anden laa ved Siden af ham. Ligesaa en Lysestage med et slukket Lys og en „Pibekandc“, d. v. s. en Ølkande med Tud, og Blodet flød alle Vegne.

Det var et Ulykkestilfælde, hed det. Præsten var vaagnet om Natten og havde i sin Svaghedstilstand følt Trang til en Natdrik, var staaet op for at tappe lidt Øl af og var styrtet ned ad Trappen. Ligsynsmændene kom — rigtignok fire Dage efter, da Liget var baade vasket og klædt — og da Underfogden saá, at Ansigtet var sort og blaat, og saá Hullet i Hovedet, brød han sig ikke om at see mere og erklærede, at Hr. Hornemann var død som Følge af et ulykkeligt Fald. (H. C. Bering Liisberg: „Fra gamle Dage, Studenten og Præstekonen“.)

En Søndag i Begyndelsen af 1732 blev Studenten, netop som han havde endt sin Prædiken i Middelfart Kirke, arresteret for Mordet paa Præsten i Kertemindc og ført i Fængsel i Odense.

Derefter fulgte en lang Rettergang og Forhør, og omsider maatte Studenten tilstaa, at han havde myrdet Pastor Hornemann, og Præstekonen, at hun havde forsøgt at forgive sin Ægtefælle og været indforstaaet med Mordet.

De blev begge dømt fra Livet og henrettet den 4. December 1732, hun paa Odense Torv, han derefter udenfor Byen. (Ifl. H. C. Bering Liisberg: „Fra gamle Dage, Studenten og Præstekonen“.)

— — —
Peder Laursen var, som omtalt, en velanset Borger i Middelfart, i mange Aar var han Overformynder og i 1738 konstitueret som Byfoged.

Algades større Gaarde gik den Gang igennem til Søndergade, hvor der paa deres Grund var bygget Lejevaaninger, saaledes ogsaa til den her omtalte Ejendom, thi i 1738 solgte Peder Laursen 2 Huse i

Søndergade, og om det ene bemærkes der i Skødet „og støder denne i Nord til den ham iboende Gaard paa Torvet“.

Som Aarene gik, gjorde Alderen sig gældende for Peder Laursen og hans Hustru. De havde troligt arbejdet gennem mange Aar, men de var omsider bleven trætte, og i Aarct 1748 lod de den 17. Maj tinglæse følgende Aftægts-Kontrakt:

Udi Dend Hellig Trefoldigheds Nafn

er denne Contract imellem mig underskrevne Peder Laursen og Hustrue Margaretha Dorthe Laurs Datter Mørck, paa den ene, og vores Søn Laurs Mørck paa den anden Side, oprettende. Saasom jeg Peder Laursen Borgcr og Indvaaner samt Overformynder her i Middelfarth, og min Hustru Margaretha Dorthe Laursdatter Mørck, formedelst Alderdom og Skrøbelighed, især jeg Peder Laursen begynder at blive saa ganske affældig, at vi ikke kan beoagte vores Hus og dessens Sager til vores Ophold og Nødtørf, saa tilstrækkelig som skee burde, saa haver vi været betænkt paa, siden vores 3-de Døttre har bekommet, da de kom i Ægteskab, hvad de med Rette kunde tilkomme i vores Bo, saavel at være Penge som anden Ting til Udredning, efter derfor given Afkaldskvittering, at overdrage til vores Søn Laurs Mørck, vores Ejende, og det paa følgende Conditioner.

I.

At som vores Søn Laurs Mørck der har tient os i 20 Aar, siden han var 19ten Aar gammel, à aarlig Løn efter Belovning 24 Rd., der gjør 480 Rd., som han hos os har tilgode, foruden hans Medgift og udredning efter Loven, imod hans Søstre, i saa Henseende saa og til voris oppenhold og Jordefærd, som herefter skal blive anrørt, afstaar jeg Peder Laursen og Hustru Margaretha Dorthe Laurs Datter Mørck, vores tilhørende og iboende Gaard, med løst og fast, Rørindes og urørindes, hvad deri findes, tillige med 5 Mark Jorder paa denne Bycs Marker beliggende, item og den mig tilhørende Plads, som de 4re Vaaninger afbrudte forgangen Aar, og tager han imod Hans

Majts. allernaadigste Tilsagte Bygningspenge imod, at han Pladsen igjen forsvarlig opbygger.

2.

Hvorimod maa meldte vores Søn Laurs Mørck betalt redelig og rigtig vores Bortskyldige og ansvarlig Giæld, saa at jeg og min Hustru staa saavel som vore øvrige Arvinger derfor i alle Maader holdes Kravs og angerløs.

3.

Giver vores Søn os aarlig til Klæder og anden smaaing 14 Rd., saalænge vi begge leve, men naar en af os ved Døden afgaar, da ikkun til den efterlevende det halvc, som stedse betaales i fire Kvar-taler i Aaret.

4.

Forsyner han os med stedelig oppenhold ligesom vi nu nyder, mens skulle han begive sig i Ægteskab, da straxen at give os fornødne Værelser, som skal være de 2de Værelser i Stuehuset Væst indtil Porten, og en Kakkelovn i det ene Kammer til Gaden, med et Bord og to Stole udi, tillige med 6 Læs Brændevod og 2 Læs Tørv om Aaret, som kan staa under tør Tag og lukket item en brugelig Seng af Sengeklæder og Sengested, og om vi skulle vorde saa skrøbelig, at vi nødvendig skulle holde en Pige, da og forskaffe hende en brugelig Seng.

5.

Dersom atter merømmelte Søn, som i næst forestaaende 4 Post er meldet, skulle begive sig i Ægteskab, og vi gammel Folk skulle finde fornøden at spise (d. v. s. bespise) os selv, da skal vores Søn Laurs Mørck eller Arvinger være forpligtet at give aarlig: 2 Tdr. god Rugmel, 3 Tdr. maalt Malt, 4 Skpr. Humle, 1 fet Svin til 5 LPund Vægt, naar det er slagtet, 1 Skp. Salt, 4 Skpr. Byggryn, 4 Skpr. Bygmel, 2 Skpr. Boghvodcgryn, 1 Skp. Havregryn, Grønkaal til Fornødenhed, 1 Skp. Kaagærter, 2 Par Høns, Hønsæg 6 Snese, 4 Skpr. Æbler, 2 Kander Edike, 1 Kande sød Mælk om Ugen, fra Valborgsdag og til Mikkelsdag fornøden Sur Mælk om Sommeren, 1 halv

Otting Smør som slaas imellem Pintsedag og Sancte Hansdag, Iligemaade 1 Otting Smør imellem Mikkelsdag og Mortensdag, 2 LPund (16 kg) Aal, naar Aarsens Tid er de kand bekommes, 1/2 Otting Speigesild, en halv LPund Hvede Mel, 8 Pund Lys, og i Mangel af T'alg, da to Kander Roelic og 2 Pund Lys, et Lam hver Mikkelsdag med Uld paa elier og 4 Mark. Item hver Aar 12 Kander (24 Liter) forsvarlig god dansk Brændevin, og til Husbrug 2 Sølvskeer, 2 Tinfade, et halvt Dosin Tin Tallerkener, en liden Tinskaal, 1 brugelig Kobber Kiedel til en halv Tønde, 1 brugelig Messing Haandkiedel og dito Jerngryde, saa og et Par Lysestager, item en og anden smaa Husting, som vi kunde have fornøden at bruge, hvor under forstaaes at om en af os ved Døden skulle afgaa, da den efterlevende af foreskrevne leverte Midler ikkun at nyde det halve, i undtagen et Svin til 3 Lispund og et Lam til hver Mikkelsdag.

6.

Naar min Hustru Margarethe Dorthe Laursdatter Mørck ved Døden afgaar, da skal vores Døtre, eller og deres Pigebørn nyde og beholde alle hendes tilhørende Gange Klæder, at være af hvad Navn nævnes kand, som, naar den Tid kommer, deles dem imellem, men hvad videre der findes skal efter begge vores Død tilhøre voris Søn Laurs Mørck upaaanket af vores øvrige Børn og Arvinger.

7.

Naar det Gud behager at bortkalde os herfra Verden, lader vores Søn Laurs Mørck eller hans Arvinger os hæderlig og skikkelig begrave i denne Byes Kierke, item (eller som) han eller de kan have deraf, uden allerringeste Udgift for vorc 3de Døttre eller deres Arvinger, hvorudunder forstaaes ikke nogen aaben Begravelse.

8.

Foranstaaende 2', 3', 4', 5', 6' og 7' Poster lover og tilforpligter jcg mig Laurs Mørck, for mig og alle mine Arvinger, en for alle, og

alle, eller nogle for en imod den 1' Art. Postes Tilhold, uryggelig og u-vægrlig at holde og efterkomme i alle Maader, og, ifald det skulde behage Gud at bortkalde mig førind begge mine kiære Forældre døer, da skal mine efterlevende Arvinger være forbunden denne Contract i alle Ord og Puncter at efterleve.

At denne Contract saaledes som anført er af os paa begge Sider i alt skal holdes og efterkommes, have vi samme med egne Hænder underskreven og forscilt og haver jeg Peder Laursen venligen ombudet begge mine Svigersønner Sr. Nicolai Brandt, Brandinspektør og Sr. Woldemar Holm, fattiges Forstander, item min kiære Datter, Dorthes Pedersdatter, Sl. Anders Fahls med Laugværge Sr. Christian Schultz, Farver, alle 3de Borgere og Indvaanere her i Byen, med os til ydermere Stadfæstelse at underskrive og forseile.

Iøfrigt haver jeg Peder Laursen en Gienpart heraf til mig taget.

Middelfarth, den 13 April 1747.

(Underskrifter.)

En Nutids Husmoder vil nok undre sig over, hvor lidt de to gamle Mennesker skulde have af Mælk og af Hvedemel, medens deres Underhold i andre Retninger synes rigeligt, og en god dansk Dram har Peder Laursen da kunnet faa hver Dag.

Dog kun kort Tid fik det gamle Ægtepar Lov til at leve sammen som Aftægtsfolk, thi i Juni Maaned s. A. døde Margaretha Laursdatter Mørck og blev jordet den 12. Juli 1747 „udi den lille Karlsgang“ i Kirken.

Saa har der sikkert manglet en Kone dér i Gaarden, og Laurs Mørck begav sig da snart efter udi Ægteskab, thi den 15. Februar 1748 bleve efter Kgl. Majst. allernaadigste Tilladelse copulerede af Sognepræsten Hr. Flyng: Mons. Laurs Pedersen Mørck og Jomfru Anna Catharina Pedersdatter. Højtidligheden foregik i hendes Stedfader Sr. Jørgen Henning Christian Møllers Gaard (den nuværende Algade Nr. 60).

Laurs Mørck fik Midler med denne Hustru, nemlig efter hendes Fader afg. (afdøde) Peder Sørensen 366 Rd. samt en Seng med Sengeklæder, og efter hendes Farbroder sl. Anders Sørensen 195 Rd. 1 Mark og 11 Sk. Brudens Moder var Catharina Hermansdatter Willer, Datter af Borgmester Herman Willer, hun var gift 1. Gang med Peder Sørensen, 2. Gang med Mathias Pedersen og 3. Gang med Jørgen Henning Christian Møller, alle tre var Borgere i Middelfart.

I dette Ægteskab var der en Søn, Peder, som blev døbt den 5. December 1749. Det blev dog ikke af lang Varighed, da Hustruen døde i 1750 og blev begravet i Kirkens Søndergang 25. Juni.

I Anledning af Anna Catharina Pedersdatters Død blev der afholdt „i Sterfboen hos Mons. Laurs Mørck Skifte mellem Laurs Mørck paa den ene Side og hans sl. Hustru Anna Catharine Pedersdatters Barn Peder Laursen Mørck gammel 2½ Fjerdings Aar“.

Boet opgjordes til:

Gaard og 5 Mark Jord vurderedes til	1300	Dl.
4 Heste, 5 Køer, 2 Kalve, 4 Svin	90	—
Løse	200	—
tilgodehavende i udlaante Penge	283	— 4 Mk.
med Skipper er sendt til Norge		
60 Tdr. Malt strøgmaal, 1 Fdk. Smør	53	—
paa Loftet Malt for	20	—

Ialt... 1946 Dl. 4 Mk.

herfra Gæld... 756 Rd. 5 Mk. 12¼ Sk.

der deltes ligeligt, saaledes at Fader og Søn hver faar
584 Rd. 5 Mk. 2 Sk.

Man kan vistnok regne med, at en Del af Priserne er sat ret lavt. Laurs Mørck forblev ikke længe Enkemand, for 7 Maaneder derefter, Mandagen den 11. Januar 1751, blev han trolovet med Jomfru

Anna Barbara Pedersdatter Moer, viet ¹⁸/₂, med hvem han havde 2 Børn: Margaretha Elisabeth, døbt ²⁶/₁ 1752, og Hans Christian, døbt ²/₈ 1754.

Barselgildet for den lille Søn var maaske den sidste glædelige Dag for Laurs Møck, thi den samme eller følgende Maaned døde gamle Peder Laursen, som blev begravet ⁴/₉ 1754 i Kirkens Søndergang (eller Karlegang), og syv Uger senere bankede Døden atter paa Gaardens Port, og denne Gang var det Laurs Mørck, der blev kaldt bort; han blev begravet ²²/₁₀ 1754 i Slægtens Gravsted.

Af Stedet, hvor denne Slægt blev begravet, seer man, at den har været jævnt godt situeret. De dyreste Begravelser var i Koret og Storegang, derefter Søndergang 12 Rd., Nørregang og i Taarnet 8 Rd., udenfor Koret (paa Kirkegaarden) 4 Rd., derefter faldt Prisen til 4 Mk. for dem, der maatte nøjes med at hvile „imod Øst henad Præstens Lade til“, men de fattige fik fri Jord nord for Kirken.

Den 15. November 1754 blev der afholdt „Skifte og Deling efter afgangne Laurs Pedersen Mørck, død 17. Oktober, imellem den sl. Mands Enke, Anna Barbara Pedersdatter Mohr paa den ene og hendes Stifsøn, Peder Laursen Mørck, gammel henimod 5 Aar, item 2 Børn, som Enken har auctet med den sl. Mand, naufnlig Hans Christian Mørck gammel 16 Uger og Margaretha Elisabeth Mørck gammel imod 3 Aar“.

Alt Indbo er specificeret Stue efter Stue:

Dagligstuen, et lidet Sengekammer tæt ved, Sengekammeret til Gaarden, den store Stue ud til Gaden, et lille Kammer ud til Gaarden og Porten, et lidet Sengekammer ud til Gaarden næst imod Storstuen, Køkkenet, et lidet Spisekammer ved Kælderen, Rullekammeret, Bryggerhuset, Pakhuset, paa Salen, paa Loftet til Gaden over Porten, paa Underloftet, hvor Køllen er, paa Overloftet, Vognporten, Kostalden, Foderloen, Stalden, i Møllen.

Skabene har været forsejlet og aabnedes den 18. November, hvorefter takseredes:

Boet opføres med:

Gaard, Mølle og 5 Mark Jorder	1350	Rd.		
indavlet Korn	54	—		
en Rytter Baraque i Søndergade.....	61	—	5 Mk.	12 Sk.
	<hr/>			
ialt med Løsøre...	1835	Rd.	1 Mk.	8 Sk.

Gælden er: Jord og Klokker til sl. Peder

Laursen

Laursen	16	Rd.
---------------	----	-----

do. do. for hendes sl. Mand	16	—
-----------------------------------	----	---

til Liglauget for hver 6 Dl. er 12 Dl.; der var 2 Dødsfald, og Enken forlangte intet til sin Begravelse.

Boets øvrige Gæld er 1299 Dl. 5 Mk. 9½ Sk., heri er Sønnen Peder

Laursen Mørcks mødrene Arv 584 Rd. 5 Mk. 14½ Sk.

Der blev herefter til Skifte og Dcling 535 Rd. 5 Mk. 14½ Sk.

Af Kreaturer nævnes: 2 graa Heste 34 Rd. 1 gammel sort Møllehest 6 Rd. og 6 Køer 32 Rd.

Der var ogsaa Bøger i dette Bo, nemlig:

1 gl. Brochmanns Huspostil 4 Mk. 1 gl. Krønike om Konger 2 Sk.
 1 gl. Bibel, tildels meget beskadiget, 3 Mk. 1 gl. Bog om nogle Kongers Bedrifter 4 Sk. Paradises Urtegaard 4 Mk. De bedendes aandelige Kiede 6 Sk. 2 Salmebøger, gamle bogge, 3 Sk. En Bog om søde Jesu Tanker 3 Sk. En kort Beskrivelse om den gandske Verden 6 Sk.

Den i Søndergade nævnte Rytter-Baraque hidrører fra, at Middelfart paa den Tid havde en mindre Garnison, en Eskadron Kyraserer, hvortil der flere Steder i Byen var indrettet Stalde med videre.

Anna Barbara Pedersdatter Mohr maatte nu styre Gaardens Bedrift, hun var i sine bedste Aar og ikke uden Midler, og Friere har nok meldt sig, og efter 8 Maanedes Enkestand, ⁵/₆ 1755, fejrede hun Bryllup med Mons. Jens Hassel. Han var formentlig fra Assens, thi hans Forlovere, Mons. Bertram Trøven Catechet og Farver Lund, var derfra. Jens Hassel nævnes i Kirkebogen som Købmand, men

Borgerskab som saadan fik han først halvandet Aar senere, ⁷/₁ 1757. I Anna Barbara og Jens Hassels Ægteskab blev der født en Søn, Niels Bicgum, døbt ²⁷/₂ 1756, han døde ⁸/₀ 1759. I 1758 kom der Tvillinger, som blev døbt ²⁸/₈ 1758, men de døde faa Dage senere og blev begravet 4. April i een Kiste. Deres sidste Barn, Anna Birgithe, blev døbt ¹⁶/₆ 1760.

Samme Aar melder Brandrets-Protokollen, at der den 20. December „blev holdt Brandret efter, at der var befunden Ildebrand til Jens Hassel i hans Kølle . . . Anledningen, hvoraf Ilden var kommen, da vidste ingen det at angive, end som at Vindens Træk ved en Luges Aabning har det foraarsaget og blev da voteret og derefter anset i Straf for Toc Rixdaler“.

En Brand erindres som Regel længe i den paagældende Ejendom, men her var den forlængst glemt, skønt 5 af Loftsbjælkerne i Længens 2. Etage mod Grønnegade endnu bærer tydelige Spor af Brandskaden og Gaarden ikke har været „i Handelen“ siden 1836.

Efter 7 Aars Ægteskab døde Købmand Jens Hassel den 13. Oktober 1762 og blev begravet den 20. s. M. „i aaben Begravelse under Orgel-Værket“.

Det er en underlig haard Skæbne, der hviler over Gaardens Beboere i disse Aar, det ene Dødsfald følger efter det andet, og man fristes til at formode, at der har været en smitsom Sygdom dér i Huset, da det synes underligt, at saa mange af Beboerne bliver kaldt bort i deres bedste Aar.

Den 1. November 1762 blev der afholdt Skifte „udi Stervboet efter afg. Jens Larsen Hassel, som var Kiøb- og Handelsmand her i Middelfart, efter Dødsfaldet, som skete den 13. Oktober, imellem den efterlevende Enke Anna Barbara Mohr og deres samauflede Barn Anna Birgitha $3\frac{1}{2}$ Aar“.

Alt Indboet er specificeret i de forskellige Rum, men af disse er der færre end ved det forrige Skifte, til Gengæld er der nu Krambod, der antagelig var indrettet i een eller to Stuer til Gaden. Af Indbo og Løsøre kan nævnes: 3 Jernovne til ialt 25 Rd. 4 Mk., 1 Stueuhr

10 Rd., 1 Egetræs Chatol 8 Rd., 12 Sølvskeer 20 Rd., 1 Par Sko- og Knæspænder 4 Rd.

Af Korn og Varer: 1 Td. Øledike paa 1 Oxhoved, 28 Tdr. aftærsket Rug og 24 Tdr. utærsket 95 Rd. 2 Mk., 3 Tdr. Malt 6 Rd., 4 Tdr. Vinter Hvede 13 Rd. 2 Mk., 2 Tdr. Havre 2 Rd. 4 Mk.

I Gaarden: „1 Vedkast paa ongefæhr 30 Læs“ à 4 Mk. er 20 Rd., i Stalden 2 unge Heste à 7 Aar à 25 Rd. er 50 Rd., 2 gamle Mølle-Heste à 5 Rd., 5 Køer à 6 Rd.

I Kramboden og Pakhuset befandtes Købmandsvarer: af almindelig Gewürs (Kolonialvarer) og Isenkram for 421 Rd., Hør 80 Rd., Blaar 8 Rd., Hamp 32 Rd., norsk Jern 40 Rd., 1 Td. Tran, 8 Halvottinger Smør, 1 Td. norsk Salt, 1 Otting grøn Sæbe, 5 Tdr. norsk Tjære, 4 Tdr. Stenkul, Alenvarer og 3 Parykker.

Gaarden med Høstemølle vurderedes til 850 Rd., et Brændevins-Redskab 4 Rd., 5 Mark Jord 1250 Rd., Barakken i Søndergade med et Stykke Havcrum 60 Rd. Desuden $\frac{1}{8}$ Part i Rasmus Pedersen i Apenrade hans førende Jagt 70 Rd., rede Penge 50 Rd., ialt Aktiver 3803 Rd. 1 Mk.

Gælden var foruden Børnenes prioriterede Arv en Prioritet 550 Rd. til Købmand Chr. Ivarsen dér i Byen, den sl. Mands Jordefærd 60 Rd. „Enken prætenderede til sin (Begravelse) lige imod 60 Rd., en specificeret Skomager-Regning, hvoraf sees, at alle Børnene opholder sig dér i Gaarden. Handels-Creditorer var i Flensborg, Lübeck, Altona, Haderslev, Aabenraa og Kolding. Sum: Besværing og Gæld 3323 Rd. 4 Mk. 13 Sk.; der blev altsaa til Deling mellem Enken og hendes Barn 479 Rd. 2 Mk. 3 Sk., halvt til hver. Barnets Arv afrundedes til 240 Rd. og bliver staaende som Prioritet i Gaarden og Jorden.

Anna Barbara er nu saa bleven Enke for anden Gang, og skønt hun har maattet skifte med Jens Hassels Barn, er hendes Formue kun bleven 30 Rd. mindre, end den var efter det forrige Skifte. Det skyldes maasko ogsaa, at hendes Ægtefælle har været en dygtig Købmand. Men Forholdene var nu vanskeligere for hende, da der for-

uden Gaardens Drift tillige var Købmandshandel med al dens Uro. Og efter fem Maaneders Enkestand faar hun sin tredje Ægtefælle, nemlig Thomas Sabroe.

Denne har hun maaske antaget som Handelsbetjent, han nævnes allerede ^{28/11} samme Aar som Fadder ved en Barnedaab i Middelfart Kirke, saa der er en vis Sandsynlighed for, at han allerede da var i hendes Tjeneste.

Før Ægteskabets Indgaaelse blev tinglyst en Erklæring fra Thomas Sabroe, hvorefter han overtager alle Enkens Forpligtelser angaaende de tidligere Børns Arv, der staar som Prioritet i Gaard og Marker:

„Som Md. Anna Barbara sl. Hassels i dette Tilfælde antagen Laugværge underskriver og forseglar jeg dette Instrument (d. v. s. Dokument) ligesom jeg og, da hun og jeg med den alierhøjstes Raad imellem os have besluttet at indtræde i Ægteskab med hinanden i Kraft af denne min Paategning bepligter mig til at /: saafremt Gud efter hinanden os givne Løfter og fælles Ønske, forunder os sin Naade og Bistand til at blive samlede udi den hellige Ægtestand /: jeg i alle Maader vil holde og efterkomme, hvis ovenbenævnte min Kjæreste udinden denne hendes Pante-Obligation lovet og sig forpligtet haver, saa vidt hun deraf i de selv fuldbyrder, og det i alle sine Puncter og Clausuler, saa denne Forskrivning i sin Tid bliver at ansee som den virkelige af mig var udstæd. Det vedstaar jeg her ved under min Haand og Segl.

Middelfart, den 12. Marts 1763.

Thomas Sabroe.“

Samme Dag fik han Borgerskab som Købmand i Middelfart, der lyder saaledes:

„1763, 12. Marts mødte paa Middelfart Raadstue for Retten Sr. Thomas Thomassen Sabroe barnfødd i Aarhus udj Jylland og i samme Stad staaet i Lære som Kiøbmands Dreng og Svend og efter foreviste Rigtighed eller Lærebrev begjærede at vinde sit Borgerskab, som hannem ikke kunde nægtes. Hvorfore hand aflagde sin corporlig

Eed om allcrunderdanigste Huldskab og Troeskab imod hans Kongl. Majts., Kong Friderich dend Femte og det Kongelige Arve Huus samt Lydighed imod sin Øvrighed . . . Han angav at ville ernære sig ved Kiøbmandskab af grov Handel.“

12 Dage senere blev der holdt Bryllup i Gaarden:

„1763, Marts 24., Torsdag bleve efter Kongl. allernaadigste Til-ladelse ægteviiede hieме Mons. Thomas Sabroe, Kiøbmand, og Ma-dame Anna Barbara Pedersdatter Mohr, Sr. Jens Hassels Enke.“

Der blev født et Barn i dette Ægteskab, en Søn, som blev døbt Fredag den 21. Oktober 1763 og kaldet Jens Sabroe.

Anna Barbara var nu gift for tredje Gang, og de svundne Aar har vel nok taget paa hendes Kræfter og maaske ældet hende før Tiden, thi efter mindre end to Aars Forløb døde hun. Kirkebogen har en meget kort Indførsel derom: „Januar 24., 1765, Torsdagen begravet Sr. Thomas Sabroes Hustru i Kirkens Korsgang lige under Orgelet, for Jorden betalt 12 Rd., for alle Klokkerne 4 Rd.“; den afdødes Navn er ikke nævnt.

Allerede den 20. Januar 1765 foretages der Skifte efter Anna Barbara mellem Enkemanden og hendes fire Børn: Margrethe Elisabeth 13 Aar, Hans Christian 10 Aar, Anna Birgitha 5 Aar og Jens 1 Aar gammel. Liget stod altsaa endnu i Huset, men Skiftet afholdtes saa tidligt efter Enkemandens Begæring, „da han ikke for Næringstab kunde sidde i uskiftet Bø i 30 Dage“. Registreringen varede i 2 Dage, da man ej kunde naa det paa en, og er der bemærket anført, „som det nu er Aften og ej videre uden Lys kand foretages, hvorved dog er hazard, saa blev med Registrering og Vurdering udsadt til i Mor-gen Kl. 8“.

Efter Fortegnelsen i Skiftet har Thomas Sabroe haft en ret om-fattende Købmandshandel.

I Kramboden var der blandt andet Alenkram, Tobak, Sukker, Rosiner, Korender, Hagel, The, Svedsker, Kaffeboenner, Kryderier, Fingerbøller, Mjød, Gammelvin, Sirup samt nogle nye A. B. C. og Cathecismi, der blev vurderet til 5 Rd. 2 Mk.

Pakhusene indeholdt 18 Sider salt Flæsk, 1 Td. Sild, Stangjern, 3 Lispund Bergefisk, Hamp, Blaar, Hør, Brædder, 29 Tdr. Byg, 30 Tdr. Havre, 94 Tdr. Malt, Ærter, Humle, Brænde, 2 Jernovne og en liden Bilæggerovn; af rede Penge 40 Rd.

Et komplet Brænde vins-Redskab 10 Rd. viser, at der er Brænderi i Gaarden. Besætningen var 2 gamle Mølle-Heste 10 Rd., 3 yngre Heste 54 Rd., 6 Køer 40 Rd., 1 Kvie 5 Rd., 2 Kalve 5 Rd. 2 Mk., 2 fede Svin 8 Rd., 3 Grise 4 Rd.

De 5 Mark Jord vurderedes til 1300 Rd., Gaarden til 900 Rd. Boets Aktiver udgjorde ialt 3960 Rd., heri indbefattet Børnenes prioriterede Arv, der nu var vokset til 1447 Rd., i Behold blev der 91 Rd. til Enkemanden.

Forholdene i Gaarden er bleven meget forandret, siden Laurs Mørck cjede den, foruden Avlsbrug er der nu Købmandshandel og Brænderi. Fem Børn færdes i Stuerne, og skønt de indbyrdes er Helleder Halvsøskende, er de ældste og yngste slet ikke blodsbeslægtede. Den tidligere Velstand er fra Ejeren efterhaanden ved Skifter gaaet over til Børnene, men snart kan Thomas Sabroe vente, at den ældste og bedst aflagte Søn skal have sin Arv udbetalt, og at dermed Renteindtægten formindskes. Nemt har det ikke været for den stakkels Enkemand, og ingen kan da heller fortænke ham i, at han søger en anden Hustru, og at han ikke venter for længe dermed.

Derom melder Kirkebogen: „Onsdag den 19. Februar 1766 bleve efter Kongelig allernaadigste Tilladelse uden foregaaende Trolovelse i Huset copulerede Kiøb- og Handelsmand, Enkemand Sr. Thomas Sabroe og Jomfruen Charlotte Maria Henriksen,“ deres Forlovere var kgl. Agent Chr. Iwarsen (Byens største Købmand) og Controlleur Wulf. Efter alt at dømme har det været et stilfærdigt Bryllup.

I dette Ægteskab blev der født tre Børn, en Søn, Niels, døbt den 28. November 1766, en Søn, Thomas, døbt den 8. November 1767, og en Søn, Christian Iwar, døbt den 25. November 1768.

Kort Tid efter døde deres Moder Charlotte Maria og blev nedsat „i den aabne Begravelse som er under Orgelet“. For Jorden blev der

betalt 12 Rd., for Klokkerne at ringe 4 Rd.; det var den 13. December 1768.

Thomas Sabroes økonomiske Forhold er efterhaanden bleven daarlige, og da han ikke kunde laane mere paa de faste Ejendomme, maatte han 24. December 1766 optage et Laan mod Pant i sit Løseøre, vel nok den sidste Udvej for at kunne klare Dagen og Vejen.

Alt er specificeret Rum for Rum, nogle enkelte følger her, da det nok kan være af Interesse.

I Daglig Stuen: 1 Jern Kakkellovn, 3 Læderstole, 1 Lænestol, 1 Egechatol, 1 blaamalet Fyrretræs Skænk og Dragkiste, 1 firkantet Bord, 1 Stueuhr, 1 gammelt Spejl, 1 lidet rundt Thebord, 1 Ildskuffe og Klemme samt Baandfork, 1 2-Lispunds Bismar.

I det lille Kammer næst ved: 1 lidet Bord og tvende smaa Stole, 1 lidet Spejl, 1 Egebord, 1 Krus med Sølvlaag, 1 Sengested med grønne Gardiner, derudi 2 Puder og en Overdync, 6 Puder og et Par Blaargarns Lagen.

I den store Stue: 1 Jernkakkellovn, 1 indlagt Dragkiste med 4 Skuffer og Bcslag, 1 stort malet Klædeskab, 1 Spejl med brun Ramme, 1 blaat Thebord, 6 Ryslæders Stole, 1 Messing-Kaffekande, 1 Kobber-Thekedel; i Dragkisten 12 Sølvskeer vog 40 Lod, 6 Theskeer vog 3 Lod, 1 Sukkerklemme, 1 lidet Skrin med Sølvbeslag, antagelig har Familien benyttet disse 3 Stuer til daglig Brug.

I et Gæstekammer næst ved var der blandt andet: 1 Jernkakkellovn, 4 Læderstole, 1 Spejl med brun Ramme, en grønmalet Stolpe-seng med Himmel-Gattuns Omhæng og Dækken og desuden 3 Skilderier.

Af Kreaturer var der da kun 1 sort Hoppe, 1 Hest og 4 Køer.

Dette Laan hjalp dog ikke. Sabroe maatte 30. December 1767 gøre Opbud, og af hans faste Ejendomme blev Gaarden med Hestemølle og 3 Mark Jord solgt til en ung Mand dér af Byen, Søren Nielsen. Købesummen var 2500 Rd. Gaarden anføres da til at bestaa af 20 Fag to Loft højt og 12 Fag et Loft højt til Gaden, 3 1/2 Fag Sidehus, 11 Fag Pakhus og 10 Fag Halvtag med Gaardsrum, Pumpe-Redskab,

indhegnede Have og Lysthus, dernæst den ved Gaarden liggende Hestemølle bestaaende af 8 Fag et Loft højt med Inventar, denne var udlejet til Mortensdag 1771.

Endnu ejede Sabroe 2 Mark Jord, som 15. Marts 1768 var pantsat til Agent Chr. Iwarsen for 590 Rd., de blev Aaret senere efter 9. Juni 1769 ved Auktion solgt for 883 Rd. Desuden Barakken i Søndergade og et nyt 6 Fags Hus i samme Gade, der tilsammen var pantsat for 137 Rd., ved Auktion 11. Juni 1769 blev Barakken solgt for 125 Rd. Det 6 Fags Hus synes Sabroe at have reserveret sig til eget Brug.

Det er trist at see, hvorledes det efterhaanden gik tilbage for den stakkels Mand, som, efter at have ejet een af Byens store Gaarde, derefter rimeligvis har maattet nøjes med at bo i et af de smaa Huse i Søndergade.

Om hans videre Skæbne vides kun lidt; et Par Aar nævnes han i Kæmner-Regnskaberne som „Billettør“, og i Kirkens Regnskab 1772—73 er der ført til Udgift 2 Rd. 7 Mk. 4 Sk. til Reparation af hans Familie-Begravelse, men derefter har jeg ikke fundet hans Navn anført. Dog har et Medlem af hans Slægt meddelt mig, at Thomas Sabroe blev begravet i Vejle 11. Februar 1801. Antagelig har han boet dér, siden han forlod Middelfart.

Laurs Mørcks Søn Peder, der havde en ret god Arv, købte ved Auktion 19. Oktober 1770 Stefan Jensens Enkes Gaard bestaaende af 4 Fag Gade- eller Stuehus 2. Etage og 8 Fag do. 1. Etage, 8 Fag Sidhus, 11 Fag Tvær- eller Ladehus 2. Etage og 6 Fag Halvtag med tilhørende Have til Stranden, beliggende paa Store Adalgade mellem Sr. Palmes Gaard paa den ene Side og Hans Hansen Rebslagers paa den anden Side. Det er den nuværende Ejendom Algade Nr. 31. I Købet medfulgte 3 Mark Jord. Denne Gaard lod Peder Laurs Mørck sælge ved Auktion 16. April 1773, og derefter synes der ikke at findes noget om ham i Middelfart Bys Arkiver.

Den nye Ejer af Gaarden paa Hjørnet af Algade og Grønnegade, Søren Nielsen, var født 1750, døbt 4. December, og var en velstaa-

ende ung Mand, hans Fader var Købmand Niels Sørensen, Moderen Anna Juul, begge af Byens ældre Borgerlægter. Efter sin Fader arvede han i Aaret 1766 6231 Rd., der var en stor Sum efter Forholdene den Gang. Hans Formynder har antagelig købt den gamle Gaard til ham for at anbringe en Del af Formuen paa betryggende Maade. Søren Nielsen har næppe straks overtaget Ejendommen, men dette er formentlig sket, da han nogle Aar senere fik sig en Hustru. Derom er indført i Kirkebogen: „1773 22. September Onsdag bleve efter kgl. allernaadigste Tilladelse uden foregaaende Trolovelse og Tillysning fra Prædikestolen i Købmand Sr. L. Jørgensens Gaard ægteviiede velædle Monsieur Søren Nielsen Købmand, ung Karl og velædle Jomfru Margarethe Wissing.“

1780 30. Juni skiftede Gaarden igen Ejer, idet Søren Nielsen solgte den og 2 Mark Jord til Hans Hansen Eltang for 2296 Rd. Til Handelen var knyttet særlige Betingelser, nemlig bl. a.: „Alle Loftet med Laas forbeholdes Sælgeren til Brugelighed til næste ultimo April uden nogen Erstatning til Køberen. Sælgeren beholder Frihed at lade sit i Korn-Husene siddende Korn udtærskes og fri Gang dertil. Jeg forbeholder mig og Frihed at sætte mine Køer op i Fæhuset og samme dér at lade fodre indtil ultimo April næstkommende. Giødsken af mit Kvæg skal have Plads i Gaarden og tilhøre mig, som jeg udkører inden bemeldte Tid.“

Samme Aar 8. Juni købte Søren Nielsen den senere delte Gaard, nu Algade Nr. 58 og 60, som han solgte 1791. Fem Aar senere erhvervede han den store Gaard, nu Algade 35 og 37, hvor han boede indtil sin Død. Derom melder Kirkebogen: „1810 Oktober 29. begravet Gæstgiver Søren Nielsen, død den 23. ds. af en tærende Sygdom, gml. 60 Aar. Jorden fri efter Stiftsøvrighedens Bevilling til Liquid. for hans aabne Begravelse i Kirken.“ Nu var det Slut med at blive begravet under Kirkens Gulv, da det blev forbudt ved Forordningen af 22. Februar 1805.

Hans Hansen Eltang blev senere Borger i Odense og solgte da Gaarden 13. December 1782 til Abraham Gudesen Fugl. Denne fik

21. Juni 1783 kgl. Bevilling paa at være Farver i Middelfart og samme Aar Borgerskab dér som Farver, Møller, Avlsmand og Kroholder. Købssummen var 1580 Rd. for Grunden med Bygninger, Markjorden nævnes ikke, den var alt frasolgt.

Den følgende Ejer var Farver Christian Lihme, som fik Skøde 27. Juni 1792 og samme Aar 10. Februar Borgerskab som Møller, Køb- og Handelsmand. Købesummen var 1580 Rd. Jorden var da frasolgt. Christian Lihme havde nogle af Bygningerne udlejet, bl. a. Hestemøllen, hvortil hørte et Privilegium, og Sognepræsten boede dér, indtil han i Aaret 1808 købte sig en Ejendom.

Da Gaarden paa den Tid havde sin fulde Udstrækning, anføres her Ordlyden af Brandtaksationen for Aaret 1801:

Christian Lihmes Gaard, som beboes af Sogne Præsten Hr. Melbye, Matr. Nr. 87 (nu Matr. Nr. 149)

- a. Forhus, 12 Fag, Port i 2 Fag, 1 Etage, Egebindingsværk, Muurtavl og Tegltag, indrettet til Stuer og Kamre med en Skorsten à Fag 32 Rd. med Tillæg 6 Rd. 390 Rd.
- b. En Sidelængde i Øster, 20 Fag, 2 Etage Bygning, vender Gavlen til Gaden, Egebindingsværk, Muurtavl og Tegltag, indrettet til Stuer, Kamre, Køkken og Bryghus med 2 Skorstene à Fag 40 Rd. 800 —
- c. En Sidelængde i Øster ved søndre Ende af sidstanførte Længde, 32 Fag, 1 Etage, Egebindingsværk, Muurtavl og Tegltag, indrettet til Stald, Løe og Brændehus, Port i 3 Fag à Fag 6 Rd. 12 Rd. med Tillæg 6 Rd. 390 —
- d. En Sidelængde i Øster, Egebindingsværk, Muurtavl og Straatag, 8 Fag, indrettet til Mølle Huus med Hestemølle, en Ovn og Tilbehør à Fag 10 Rd., 80 Rd., Mølle Qværn med 2de Stene Hiul og Tilbehør 50 Rd. 130 —
- e. En Halvtagsbygning, 5 Fyrrebindingsværk, beklædt ved den ene Side med Fielle, Tegltag, à 2 Rd. 10 —
- f. En Sidelængde i Vester, 10 Fag, Fyrrebindingsværk, Muurtavl og Tegltag til Gaardsiden og Straatag til

Haugesiden, 6 Fag, til Kamrc med Loft over, en Skorsten, de øvrige 4 Fag er til Vognremisse à Fag 10 Rd....	100 Rd.
g. En Halvtagsbygning i Vester, 5 Fag Fyrrebindingsværk og Tegltag, paa den ene Side beklædt med Fielle, til Svine-Egel, à 2 Rd.	10 —
	1830 Rd.

Den Gang var mange, ja vel nok de fleste, af Byens Ejendomme tækket med Straa, for vor her omtalte Gaard er der i Brandforsikringen 1791 anført, at alt er straataekt, men 10 Aar senere er som foran nævnt de fleste af Bygningerne forsynet med Tegltag.

Middelfart havde været nogenlunde forskaanet for store Ildebrande indtil Aarct 1791, men da opkom der Natten til den 2. Juni en Brand i Algade Nr. 36, som paa Grund af de mange straataekte Bygninger bredte sig saa stærkt, at der nedbrændte 9 Gaarde og 6 Huse. Dette foranledigede, at mange af Byens Ejendomme i de følgende Aar blev teglhængt. Men endnu saa sent som ca. 1860 var der endnu et enkelt straataekt Hus i Vestergade.

Ved Auktion 11. November 1806 købte Klædefabrikør (Klædefabrikant) Johan Hendrich Kock Gaarden, der bemærkes derved, at han har købt den til Feltpostekspeditør Jens Peder Wedsted for 1400 Rd., og ved Skøde, læst 18. December 1810, sælger Johan Hendrich Kock Gaarden til Jens Peder Wedsted for 1500 Rd. Ejendommen bestaar da af 12½ Fag 1 Etage til Algade og 18 Fag til mørke Gyde samt tilliggende og dertil indhegnede Gaards- og Haveplads. Jens Peder Wedsted nævnes nu som Guldsmed, Borgerskab som saadan fik han 17. December 1811. Johan Hendrich Kock var da en af Byens driftige Borgere, han anlagde en Klædefabrik i Ejendommen Matr. Nr. 84 (nu Algade 20); efterhaanden købte han flere andre Ejendomme og maa have siddet i en stor Virksomhed og været en velhavende Mand.

I 1838 solgte han nævnte Gaard til Sønnen, Etatsraad J. N. G. Kock, R. og Dbm., Oberstløjtnant for Borgervæbningen i Altona.

18. December 1810 blev Gaarden udstykket, idet Johan Hendrich Kock frasolgte Hestemøllen til 2 Børgere, Niels Hendrik Sabroe og Møller Jørgen Madsen, med hver en Halvpart, hvorfor ialt blev betalt 600 Rd.

Tilsyneladende har Johan Hendrich Kock tjent godt ved Salget, men det maa erindres, at Krigen rasede omkring i Verden, og at Danmark ved Englands Overfald i 1807 var bleven indblandet deri til stor Skade for Handel og Omsætning. Og under saadanne Forhold stiger Priserne, som ogsaa den nulevende Slægt har faaet at følc.

Store Forandringer har der været i den gamle Gaard, siden Peder Laursen og hans Søn Laurs Mørck ejede den. De drev Landbrug og hvad dertil hører, det daglige Liv havde da et landligt Præg. De senere ofte skiftende Ejere havde drevet Købmandsskab, Krohold og Haandværk, og ved Aaret 1810 er Gaarden bleven ribbet for en Del af dens mindre Bygninger, dens forhen saa store Grund, som oprindelig strakte sig i Syd indtil Søndergade, er nu bleven meget mindre, og den forhen i Ejendommen værende solide Velstand er forbi.

Guldsmed J. P. Wedsted var kun i faa Aar Ejer af Gaarden, thi 12. November 1814 blev den stillet til offentlig Auktion, og efter Bud og Overbud tilslaget Købmand *Peder Jensen Rammeskov* dér af Byen for 3,290 Rd. Navneværdi foruden den paa Ejendommen hæftende Gæld: 786 Rd. 94 Sk. Sølv Værdi samt endvidere 400 Rd. Navne Værdi. Det har rimeligvis været besværligt for ham at skaffe de mange Penge tilveje, eftersom Skødet først blev tinglæst 9. April 1816, „da nu Køberen ved Kvittering har bevist at have betalt“.

Vi mærker nu de vanskelige Pengeforhold, der var indtraadt ved Statsbankerotten i Aaret 1813, hvor Statens uhyre Seddelgæld nominelt blev reduceret til $\frac{1}{6}$, men i Virkeligheden til næsten $\frac{1}{10}$. Riget fik derved to Møntbetegnelser: Sølv Værdi og Navne Værdi. Der kom derved trange Tider, alle maatte spare, og det blev gennemført, men det varede mere end 20 Aar, inden Daleren kom i Pari, d. v. s., at den fik sin fulde Værdi i Sølv.

Peder Jensen Rammeskov vandt Borgerskab som Købmand og

Handelsmand 26. Januar 1813, han var da 29 Aar gammel og arbejdede sig efterhaanden op til en solid og anset Stilling blandt Borgerskabet i Middelfart. Foruden sit Købmandsskab drev han Avlsbrug og Brændevinsbrænderi og havde forskellige borgerlige Ombud som Forligelseskommissær og Borgerkaptajn i Borgervæbningen og fik som saadan Titlen af Krigsassessor.

Som meddelt ved den først nævnte Ejer havde Gaarden fra gammel Tid „et snævert Gaardsrum“, derpaa raadde han Bod ved i Aaret 1830 23. Februar at erhverve Nabohuset i Vest, der havde en Længde af 5 Fag til Store Adelgade, den Gang Matr. Nr. 86.

Peder Jensen Rammeskov blev ikke nogen gammel Mand, han døde i Aaret 1834 8. Januar i en Alder af 49½ Aar. Antagelig var han bleven svagelig og har følt, at Døden nærmede sig. Dette fremgaar af Skødet til Eftermanden, hvoraf følger et Uddrag:

Grimur Johnsson

Kongelig Majestæts, Etattraad, Byefoged og Byeskriver i Middelfart Kjøbstad, samt Herredsfoged og Skriver i Wends Herred.

Gjør vitterligt: at som nu afgangne Krigsassessor, Borgercapitain og Kjøbmand samt Forligelses Commissair *Peder Jensen Rammeschou* allerede forinden sin Død ved mundtlig Aftale havde solgt, saa sælger skjøder og afhænder jeg, som Skifteforvalter i bemeldte Krigsassessor Rammeschous Boe, herved fremdeles til Brændevinsbrænder og Avlsbrugere *Niels Poulsen* følgende Boet tilhørende faste Ejendomme, nemlig:

1. Gaarden Matr. Nr. 87 paa Middelfart Kjøbstads Store Adelgade, staaende i Grundtaxt for 40 Skilling og cics efter Skjøde af 9. April 1816 tinglæst samme Dato, tillige med det i Gaarden værende Brændevinsværk, en Vogn, 1 Ploug, en Harvc, 2 Folkesænge, 1 Skjænkeskab, 4 Bænke og en Koe.
2. Huset Matr. Nr. 86 i samme Gade, beliggende ved vester Side af Gaarden, staaende i 14½ Skillings Grundtaxt og er kjøbt af Klein-

smed Christian Jensens separerede Hustrue ved Skjøde af 22. Juni 1829 tinglæst 23. Februar 1830.

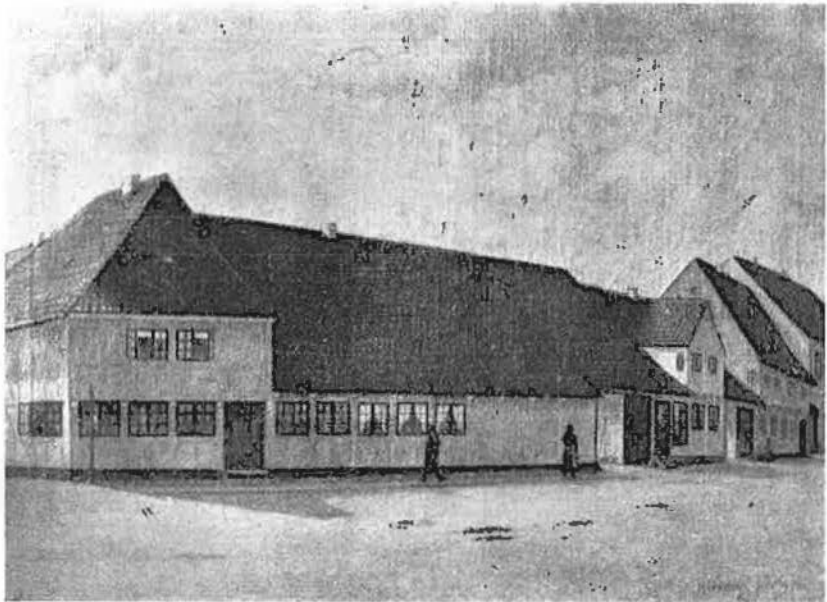
Med dette Huus er at agte, at Ejeren eller Besidderen af Nabo-
huset Matr. Nr. 85, har frie Gjennemkjørsel ind og ud af den
Port, som er paa Huuset Nr. 86, — derimod har Eieren eller Be-
sidderen af sidstnævnte Huus frie Adgang til Vandet i den Brønd,
som staar paa Nr. 85's Grund imod at tage lige Deel i Brøndens
Vedligeholdelse.

3. Den i Søndergades søndre Side mellem Hattemager Petersens
Huus Matr. Nr. 69 ved den vestre og Blinde Port ved den østre
Side beliggende Urte- og Frugthauge, der staar i 11 Skillings
Grundtaxt.
4. En Jordlod i Kjøbstadens sønder Mark, som ved Auctionsskjøde
af 11. Juni 1816 tinglæst 2. Juli samme Aar er kjøbt af Middelfart
Fattigvæsens Jorder, og udgør den sønder af de 2de dér be-
liggende Fattigjorder, som har et Areal af 6 Tdr. 4 Skp. Land
à 10,000 Kv. Alen . . .
5. En Jordlod paa Skrillinge Mark i Causlunde Sogn, beliggende tæt
sønden for Hovedlandcvejen, kjøbt ved Skjøde af 12. Juni 1817,
tinglæst 19. Januar 1818 af Hr. Kammerjunker Føns til Hinds-
gavl . . . der efter tidligere Kjøbecantract skal indeholde de 12
Tdr. Land til 10,000 Kv. Alen . . .

Og da Kjøberen *Niels Poulsen* nu deels ved Indfrielse af de
ældre Prioriteter og deels ved contant Betaling har præsteret den
accorderede Kjøbesumma 4000 Rd. Sedler skriver fiire Tusinde
Rigsbankdaler Sedler, saa tilstaar og erklærer jeg herved paa
Boets Vegne ingen videre Lod, Ret eller Deel til eller udi det
Solgte at have, men samme skal nu og fremdeles tilhøre Kjøberen,
hans Arvinger og Eftermænd som en frie, fuldkommen og uigjen-
kaldelig Ejendom . . .

Middelfart Byefoged Contoir, den 16. Februar 1835.

Johnsson.

Gaarden Algade Nr. 34, malet af Chr. Kalun 1890

Niels Poulsen var af en gammel Middelfart-Slægt, der i tre Slægtled Søn efter Fader siden 1729 havde cjet Gaarden Matr. Nr. 57 (nu Algade 40), hvor den havde drevet Avlsbrug. Hans Fader døde 1835, og hans Gaard med de tilhørende ca. 25 Tdr. Land blev solgt ved Auktion, samme Aar købte Niels Poulsen da den noget større Ejendom Matr. Nr. 87. Det var en Mand fra een af Byens solide og jævne Avlsbrugerslægter, der nu blev Ejer af den gamle Gaard, og det daglige Liv fra Peder Laursens Tid blev nu fortsat gennem to Generationer efter den gode gamle Lovregel: at betale enhver sit og helst have Overskud ved Aarets Slutning. Borgerskab fik han 19. April 1834 som Brændevinsbrænder og Avlsbruger og arbejdede sig efterhaanden frem til en anset Stilling dér i Byen, var Borgerrepræsentant 1843-66 og Medlem af Havnekommissionen 1855-60.

Markernes Areal blev forøget ved Køb af flere Jordlodder, saa der efterhaanden blev ca. 30 Tdr. Land i Drift.

Brændevinsbrænderiet var kun i Virksomhed i Vinterhalvaaret, da

blev der tilvirket til hele Aarets Salg. Desuden var der nogen Postkørsel, indtil Jernbanelinien Nyborg—Middelfart kom i Drift 1865, idet Avlsbrugerne efter Tur kørte Passagerer til Gribsvad, naar der var saa mange rejsende, at Diligencen ikke kunde befordre dem.

Der var altsaa en stor og forskelligartet Virksomhed den Gang i den gamle Gaard.

Niels Poulsen var født 2. Februar 1807 og døde 17. September 1878; hans Hustru var Ane Katrine Christensen, født 8. Februar

Niels Poulsen

Rasmus Poulsen

1810, død 16. April 1870. Deres Gravsted er endnu bevaret paa den gamle Kirkegaard ved Kirken. I Ægteskabet blev der født 6 Sønner og 3 Døtre.

Da Niels Poulsen var bleven 69 Aar gammel, overdrog han til den hjemmeværende Søn *Rasmus Poulsen* sin Gaard med tilliggende Markjorder mod Underholdning m. v. til Faderen og 12,000 Kr. ialt til de dalevende 5 Sødskende.

Angaaende sine paatagne Forpligtelser udstedte Rasmus Poulsen en Panteobligation, hvoraf anføres:

„Til Sikkerhed for skadsløs Betaling af Kapitalen og eller i Tilfælde af Opsigelse, Søgmaal eller Inddrivelse paagaende Omkost-

ninger pantsætter jeg herved med Prioritet næst Underholdning m. v. til min Fader ifølge tinglæst Kontrakt de nedennævnte mig ifølge Skjøde af Dags Dato tilhørende, i Middelfart og Kauslunde Sogn beliggende Ejendomme, nemlig:

1. Gaarden Matr. Nr. 149 med Grund og Gaardsplads og den dertil hørende Have, sønden for Realskolen under Matr. Nr. 332.
2. Jordlodden Matr. Nr. 6 B i Søndermarken.
3. do. Matr. Nr. 9 A ibdm.
4. do. Matr. Nr. 7 G og 45 B af Bentzens Jord.
5. do. Matr. Nr. 6 D paa Skrillinge Mark, Kauslunde Sogn.
6. do. Matr. Nr. 38 B ibdm.“

Panteobligationen er udstedt 12. Juli 1876, tinglæst 17. Juli og 18. Juli 1876.

Af den ovennævnte Underholdning m. v. til Faderen, der er tinglæst 17. Juli 1876, anføres der bl. a.: „Saalænge min Fader Niels Poulsen dermed er fornøjet, nyder han Kost og Bolig, Fodtøj og Klæder, Lys og Varme, Vask og Renlighed, Pleje og Opvartning, kort sagt alt, hvad der hører til Livets Fornødenheder, sammen med mig og Familie i Gaarden i enhver Henseende saa godt, som jeg selv eller Gaardens Ejer nyder det. Aarlig Ydelse i Peng 480 Kr. Til Beboelse indrettes der min Fader en Stue. Til Opvartning og Pleje lønner jeg min Fader en ordentlig Pige, som han, om ønskes, selv kan fæste. Ønsker min Fader en Køretur, skal Gaardens bedste Befordring være til hans Tjeneste . . .“

Niels Poulsen levede kun i to Aar, efter at han havde afstaaet sin Gaard, og i den Tid fik han en god Pleje af den ugifte Datter, Mette Poulsen, der var Broderens Husbestyrerinde indtil sin Død 13. April 1886.

Rasmus Poulsen var en dygtig og flittig Mand, der i Aarenes Løb arbejdede sig frem til en solid Velstand. Som sin Fader var han meget interesseret i sin Fødeby's Forhold, som Byraadsmedlem 1888—1905 udrettede han et stort Arbejde, og i Aarene 1896—1907 var han Direktør for „Spare- og Laanekassen for Middelfart og Omegn“.

Rasmus Poulsen blev svagelig i sine sidste Aar, og det tidligere saa virksomme Liv dér i Gaarden ophørte.

De smaa Brændevinsbrænderiers Tid var ved at blive forbi, de kunde ikke klare sig i Konkurrencen med Stordriften. Desuden begyndte Afholdssagen at paavirke Forbruget. Den gamle Skik, at Husbond og Karle fik en Dram eller to til Frokost og Aftensmad, sygnede hen, Forbruget blev mindre fra Aar til Aar.

Omkring ved 1860 var der i Middelfart 5 Brændevinsbrænderier, der, saa utroligt det nu lyder, aarligt producerede 100,000 Potter Brændevin, som blev brugt i Byen og dens da store Opland.

Prisen paa disse stærke Sager var den Gang meget moderat: en Flaske Brændevin svingede efter Kornprisen fra 24—28 Øre, og en hel Flaske Aalborg Aquavit betaltes med 45 Øre, og selv om Indtægter og Lønninger den Gang var meget beskedne, kunde hver Mand faa Raad til en Dram. Det var i de Tider, da Rigsdagen bravt værnede „den fattige Mands Snaps“, det gør den ikke mere.

I mine Drengaar (i Halvfjerdserne) var der i Middelfart tre Brændevinsbrænderier, og fra hvert af dem har noget sat sig fast i Erindringen. Først Porten i Rammeskovs Gaard (overfor Kirken), hvorfra der altid kom en Duft af den i Kælderen lagrede Brændevin, dernæst det dampende, spritduftende Bærmevand, som fra Lauesens Gaard løb gennem den dybe Rendesten mod Torvet, og endelig Rasmus Poulsens Hjørne, dér skinnede i Stuen de blankpudsede Pottemaal paa Skænken, og i Sidehuset til „Mørke Gyde“ (nu Grønnegade) stod Lugerne som oftest aabne i Brænderiet og lod Dampen trække ud i Gyden.

Brænderiet her i Gaarden blev nedlagt 1902.

Fra 1. April 1905 blev Markjorden udlejet og Besætningen solgt, dermed ophørte Gaardens Avlsbrug, og der blev stille i Lo og Lade og Stald. Dog endnu hører der 15½ Td. Land til Gaarden.

I en noget fremrykket Alder indgik Rasmus Poulsen Ægteskab med sin daværende Husbestyrerinde, *Mette Jørgensen*, f. 2. Januar 1870 paa Gaarden Bynkeslette i Haarby Sogn; deres Ægteskab var barnløst.

Et varigt Minde satte Ægtefællerne sig i „Rasmus Poulsen og Hustrus Legat“, der er udstedt 8. Januar 1908 med kgl. Stadfæstelse af 13. Februar s. A. Legatkapitalen er 10,000 Kr., hvis Rente uddelles for Jul i 8 ligestore Portioner til trængende Borgere, deres Enker eller ugifte Døtre, som er bosiddende i Middelfart, og som ikke har nydt Fattighjælp eller har været straffede. Det bestyres af Middelfart Byraad.

Rasmus Poulsen var født 17. Februar 1845 og døde 14. Juni 1908, og ifølge Testamente af 23. Maj 1900 var hans Hustru Universalarving mod at udbetale 10,000 Kr. til den afdødes Broder- og Plejesøn, Gaardejer Niels Poulsen i Kavslunde.

Da Brænderiet var nedlagt og Markjorden udlejet, blev Længen mod Grønnegade ombygget til tre Lejligheder, hvoraf den største blev benyttet til Telegrafstation i Aarene 1906—29. Resten af den gamle Staldbygning blev nedbrudt 1910 og en Mellembygning opført, hvori der blev indrettet Brændehus m. m.

Mette Poulsen var da Ejer af Gaarden indtil sin Død 26. December 1934. I 1912 25. Maj giftede hun sig, som Hustru med Særcje, med Christian Behrendt, der da var ansat hos A/S J. S. Hess & Søn; han var Enkemand og medbragte fra Ægteskabet med sin første Hustru 2 Dreng, som tilbragte Resten af deres Barndom dér i Gaarden, hvor deres Stedmoder og hendes Søster, Kirstine Jørgensen, med Kærlighed og Omhu tog sig af dem.

Ved Mette Behrendts Død blev hendes Ægtefælle Universalarving efter at have udbetalt de ifølge Testamente bestemte Gaver: 10,000 Kr. til Rasmus Poulsens Pleje- og Brodersøns Børn og 10,000 Kr. til hendes Søster, Kirstine Jørgensen, der styrede sin Svogers Hus indtil sin Død 1. Juli 1943.

Den nuværende Ejer, Christian Fr. Behrendt, er født 27. Juli 1868 i Gaarden, Brogade Nr. 4, som hans Farfar, Købmand J. K. Behrendt, købte i Aaret 1833, og som var i Slægtens Eje indtil 1896. Efter at have fratruddet fornævnte Stilling, beskæftigede han sig med Assurancevirksomhed, var Branddirektør for Købstædernes almindelige

Brandforsikring 1919—47, Medstifter af Museumsforeningen for Middelfart By og Vestfyn, dens Formand siden 1931 og Kirkeværges fra samme Aar. Han er tillige Lokalhistoriker og Forfatter af flere Arbejder om sin Fødebys Fortid.

I en gammel Ejendom som den her beskrevne, der ikke har været i Handel siden Aaret 1835, er der bevaret Indbo fra ældre Slægtled, saaledes fra Rococotiden et Chatol og en lille fint udført Kommode og fra Empiretiden Sofa, Bord og Stole, desuden anbragt i et Skillerum et Bornholmer-Uhr, der vender den ene Side til den daværende Folkestue, den anden Side, der er smukt udstyret med polcret Skive og visende Maane og Dato, vender mod Familiens tidligere Opholdsstue, og endelig en stor blankt pudset Gærspand, der minder om Brænderiet.

Ejendommen er gammel, Ejeren ligesaa; naar han falder fra, bliver der vel nok opført en tidssvarende Bygning, der vil syne helt anderledes end Hans Nielsen Bangs Gaard, men som maaske vil komme til at savne noget af den stillfærdige Hygge, som prægede denne . . .